

Govor Sikirevaca

Lekić, Vedrana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:935600>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-02**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti i povijesti

Vedrana Lekić

Govor Sikirevaca

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Silvija Ćurak

Osijek, 2022.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Diplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i povijesti

Vedrana Lekić

Govor Sikirevaca

Diplomski rad

Znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologija, grana kroatistika

Mentorica: doc. dr. sc. Silvija Ćurak

Osijek, 2022.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

ime i prezime studenta, JMBAG

Vedrana Sekić 01222233962

U Osijeku, 5. svibnja 2022.

Sažetak

Diplomski rad *Govor Sikirevaca* predstavlja sinkronijski opis i sažetu dijakronijsku analizu staroštokavskoga govora i jezičnih značajki naselja Sikirevci koje je smješteno u slavonskoj Posavini. Na temelju najnovijeg istraživanja među stanovništvom u selu i usmeno prikupljenih podataka od većine stanovnika treće životne dobi u radu se iznose rezultati analize jezične posebnosti mjesnog govora Sikirevaca u odnosu na ostale mjesne govore, dijalekte i standardni jezik. Na početku rada prikazat će se dosadašnja istraživanja štokavskog narječja, slavonskog dijalekta i posavskih govora, jer sikirevački govor pripada posavskom govoru. Nakon upoznavanja s povijesti naselja Sikirevci i općim odrednicama štokavskog narječja, slavonskog dijalekta i posavskog poddijalekta slijedi temeljni dio ovog rada, jezična analiza, koja se temelji na istraživanju i proučavanju tonskih zapisa te na slušanju izvornih govornika Sikirevaca. Naglasak je stavljen na analizu govora starijeg stanovništva te će se, prema tome, analizirati u kojoj je mjeri takav govor i danas očuvan. Budući da do sada ne postoji sustavnije istraživanje ovoga govora, svrha je rada analizirati govor Sikirevaca na fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, tvorbenoj i leksičkoj razini te prikazati sličnosti i razlike s ostalim govorima slavonskog dijalekta te govor smjestiti u slavonski dijalekt, odnosno, posavski poddijalekt. Naglasak je stavljen na fonološke i morfološke promjene koje su zabilježene u sikirevačkom jeziku te će se uvidjeti koliko su one slične i različite u odnosu na ostale posavske govore. Posljednje poglavlje rada prikazuje sikirevački rječnik, popis riječi koje su se nekada koristile u govoru, ali i onih koje se i danas redovito upotrebljavaju u sikirevačkom govoru. Na kraju rada nalazi se zaključak kojim se potvrđuje pripadnost mjesnog govora Sikirevaca hrvatskom jezičnom korpusu, točnije posavskom poddijalektu štokavskog narječja čije su osobitosti prikazane na svim jezičnim razinama.

Ključne riječi: slavonski dijalekt, posavski poddijalekt, govor Sikirevaca, jezična analiza

Sadržaj

Table of Contents

1. Uvod.....	1
2. Narječja hrvatskoga jezika.....	2
3. Štokavsko narječje	3
3.1. Povijest štokavskog narječja.....	4
3.1. Rasprostranjenost štokavskog narječja.....	5
3.2. Kriteriji klasifikacije štokavskog narječja	5
3.3. Osnovne značajke štokavskog narječja	8
4. Slavonski dijalekt.....	9
4.1. Rasprostranjenost slavonskog dijalekta.....	9
4.2. Podjela slavonskog dijalekta	12
4.3. Obilježja slavonskog dijalekta.....	12
5. Posavski poddijalekt	15
5.1. Dosadašnja istraživanja posavskih govora	17
5.1.1. Dosadašnja istraživanja sikirevačkog govora	18
6. Povijest Sikirevaca.....	22
6.1. Sikirevci kroz prošlost.....	22
6.2. Počeci naseljavanja i prve obitelji u Sikirevcima	24
7. Suvremeni opis govora Sikirevaca prema jezičnim razinama	25
8. Fonologija	25
8.1. Naglasni sustav	26
8.2. Odraž jata.....	28
8.3. Šćakavizam.....	29
8.4. Glasovne promjene	29
8.5. Vokalizam.....	30
8.6. Konsonantizam	31
9. Morfologija	33

9.2. Promjenjive vrste riječi.....	33
9.2.1. Imenice	33
9.2.2. Zamjenice.....	35
9.2.3. Pridjevi.....	35
9.2.4. Glagoli.....	36
9.2.5. Brojevi.....	39
9.3. Nepromjenjive vrste riječi	39
9.3.1. Prilozi.....	39
9.3.2. Prijedlozi	40
9.3.3. Veznici	40
9.3.4. Čestice.....	41
9.3.5. Usklici	41
10. Sintaksa	41
10.1. Red riječi u rečenici	41
10.2. Vrste rečenica.....	42
10.3. Razgovorni stil.....	43
11. Tvorba riječi	43
11.1. Tvorba imena	43
11.2. Tvorba prezimena	44
12. Leksikologija	44
12.1. Rječnik sikirevačkog govora.....	45
13. Zaključak.....	52
14. Ogledni primjeri govora	55
15. Literatura	59

1. Uvod

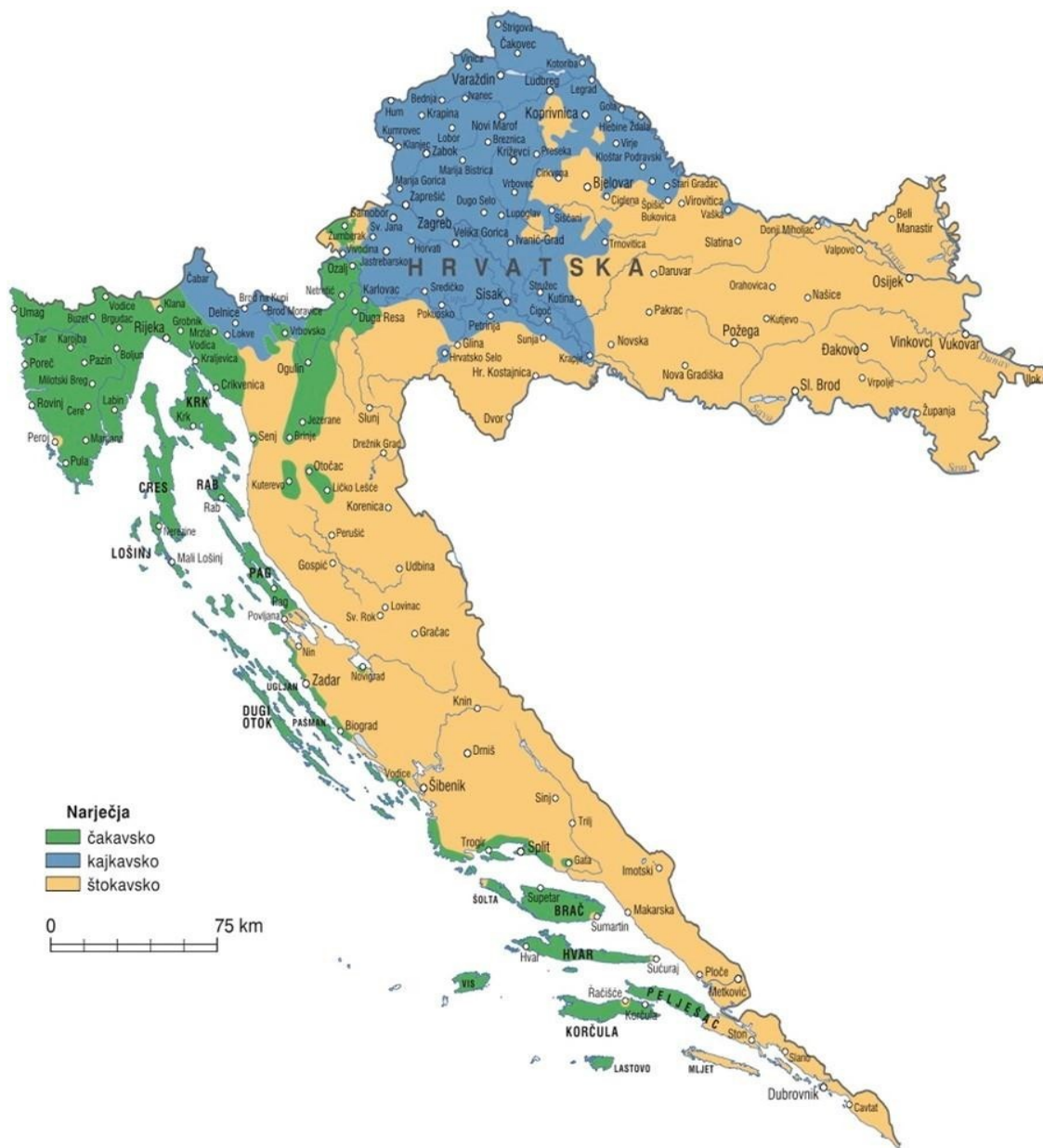
Svaki je jezik, pa tako i hrvatski, podložan čestim promjenama zbog različitog povijesnog, društvenog, teritorijalnog i kulturnog utjecaja. Svaku promjenu u jeziku potrebno je detaljno proučiti i analizirati kako bi se precizno i zorno moglo prikazati sadašnje stanje jezika te kako bi jezične promjene zauvijek ostale zapisane za proučavanje budućim generacijama. Temeljni je cilj ovog diplomskog rada prikazati jezične osobitosti mjesta Sikirevci, koje je smješteno na području istočne Slavonije te pripada skupini posavskih govora. Metodologija rada bit će terenski rad te opis zatečenog stanja na području naselja Sikirevci. Cjelokupno istraživanje temeljilo se na ispitivanju stanovnika Sikirevaca, s naglaskom na kazivačice¹, bake i stariju populaciju koja još uvijek govori na dijalektu, za razliku od mlađe populacije koja se više priklanja standardnom jeziku i anglizmima. Na početku rada prikazat će se opće odrednice štokavskog narječja te slavonskog dijalekta, jer sikirevački govor pripada slavonskom dijalektu, a tijekom rada naglasak je stavljen na sva obilježja slavonskog dijalekta i posavskih govora koje ima i sikirevački govor. Također, prikazat će se i dosadašnja istraživanja posavskih govora, o kojima je u posljednjih nekoliko desetljeća napisan iznimno velik broj radova te čija proučavanja iz dana u dan rastu, iako su još uvijek slabije istražena u odnosu na ostale dijalekte i poddijalekte. Nakon toga prikazat će se jezična analiza, prema kojoj je sikirevački govor analiziran na fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, tvorbenoj i leksičkoj razini. Posebna pozornost posvećena je fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini, budući da je u njima zabilježeno najviše jezičnih promjena u odnosu na standardni jezik. U fonološkoj je analizi posebna pozornost posvećena jezičnim promjenama samoglasnika i suglasnika. U morfologiji su detaljno analizirane promjenjive i nepromjenjive vrste riječi te će se prikazati odstupanja u odnosu na standardni jezik. U sintaksi se ponajviše govori o redoslijedu riječi u rečenicama i sl. Nadalje, tvorba riječi prikazuje način na koji se tvore imena i prezimena stanovnika Sikirevaca. Potom slijedi sikirevački rječnik, odnosno popis riječi koje se i dalje mogu čuti u sikirevačkom govoru, a svaka je riječ zabilježena onim naglaskom koji je zabilježen u sikirevačkom govoru. Na kraju samog rada donijet će se ogledni primjeri govora Sikirevaca i zaključak o sličnosti jezičnih osobina sikirevačkog govora u kontekstu slavonskog dijalekta i posavskih govora te će se uvidjeti koja obilježja dominiraju i po čemu je sikirevački govor prepoznatljiv u odnosu na ostale mjesne govore.

¹ Kazivačice: Manda Nikolić (1945.), Eva Nikolić (1942.), Marija Jarić (1942.), Marica Rakitić (1955), Kata Lučić (1935.).

2. Narječja hrvatskoga jezika

Pojam *narječje* često se upotrebljava u različitim terminima, stoga je nužno objasniti i definirati taj pojam. „Narječje je u starijem jezikoslovlju predstavljalo istoznačnicu za dijalekt te su se tim nazivima označavali različiti nestandardni jezični oblici, organski govori određenih naselja, odnosno mjesni govori ili zajednice mjesnih govora s većom brojem zajedničkih osobina. Za skupine dijalekata u slavenskim jezicima koristi se termin narječje.“ (*Hrvatska enciklopedija*, 2021). U hrvatskomu jeziku postoje tri narječja: štokavsko, kajkavsko i čakavsko koja su dobila ime po upitno-odnosnoj zamjenici *što*, *kaj* i *ča* (Silić, 2006: 34). Svako od tih triju narječja dijeli se na dijalekte koji dobivaju naziv prema području na zemljovidu na kojemu se ostvaruju ili prema određenim jezičnim osobinama koje posjeduju. Podjela na dijelekte nije jasno određena te se mišljenja dijalektologa često ne podudaraju jer kriteriji nisu precizno određeni (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 7-8).

Kada se govori o povijesti narječja hrvatskog jezika, Josip Lisac u knjizi *Hrvatski dijalekti i jezična povijest* navodi da „hrvatski organski idiomi na slavenskom jugu približno od 9. stoljeća pripadaju jednom od slavenskih jezika, tj. jednom od potomaka praslavenskoga jezika, i to onom što se u znanosti obično zvalo hrvatskosrpskim ili srpskohrvatskim, a vrlo se prikladno u posljednje doba počinje nazivati i središnjim južnoslavenskim jezičnim dijasistemom, dakle dijasistemom dijalekata smještenim između slovenskoga jezika na sjeverozapadu te bugarskoga i makedonskoga na jugoistoku“ (Lisac, 1996: 9). Prema tomu, može se uočiti kako se današnje prostiranje hrvatskih narječja razlikuje od onoga u povijesti jer se prodiranjem Osmanlija u 15. i 16. stoljeću te postupnom seobom naroda prostor čakavskog i kajkavskog narječja znatno smanjio. Za razliku od čakavskog i kajkavskog narječja, štokavsko se narječje za vrijeme prodiranja Osmanlija znatno širilo te postupno zahvaćalo sve veće teritorijalno područje. Na područjima gdje su iseljeni govornici čakavskog i kajkavskog narječja, dolazili su govornici štokavskog narječja, s jedne strane govornici hrvatske štokavštine koji su se naseljavali na područje Dalmacije, a s druge strane govornici srpske štokavštine koji su se naseljavali u unutrašnjost Hrvatske s Vojnom Krajinom (Lisac, 2003: 16). Širenje štokavskog narječja utjecalo je i na današnje stanje rasprostranjenosti jer štokavsko narječje i danas teritorijalno zauzima najveći prostor u Republici Hrvatskoj, no o tomu će više biti govora u sljedećem poglavlju.

Prilog 1. Rasprostranjenost narječja na području Republike Hrvatske ²

3. Štokavsko narječje

Naziv štokavsko narječje nastalo je od upitno-odnosne znamenice *što* koja je nastala od arhaične zamjenice *čb* povezivanjem s *to*, *čbto*. Kasnije je polugas iščezao ostavivši *čto*, koje je zbog pojednostavnjivanja prešlo u *što* (a pojavljaju se i u sličnim oblicima: *šta*, *št'a*, *šta*, *što*, *št'o*, *što*...) (Lukežić, 2012: 46-49.). Govor naselja Sikirevci pripada štokavskom narječju

² Hrvatska narječja, preuzeto: <https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html> (pristup 14. 1. 2022.)

hrvatskog jezika, a u povijesti hrvatske dijalektologije štokavsko se narječje dijelilo na 7 dijalekata: zapadni, slavonski, istočnobosanski, kosovsko-resavski, istočnohercegovačko-krajiški, šumadijsko-vojvođanski, zetsko-južnosandžački. Nužno je istaknuti kako je štokavsko narječje temelj hrvatskog standardnog jezika, a to dokazuje i činjenica da njime prostorno i brojčano govori najveći broj Hrvata.

3.1. Povijest štokavskog narječja

Povijest hrvatskoga jezika, a samim time i štokavskog narječja, počinje u praslavenskome jeziku. Lukežić u knjizi *Zajednička povijest hrvatskih narječja - fonologija* dijeli povijest hrvatskih narječja u 4 razdoblja: slavenski zametci hrvatskoga (od 6. do 8. stoljeća), starohrvatsko razdoblje (od 9. do konca 14. stoljeća), srednjohrvatsko razdoblje (od konca 15. stoljeća do početka 18. stoljeća) i novohrvatsko razdoblje (od 18. stoljeća do danas) (Lukežić, 2012: 12). Štokavsko narječje razvilo se iz starojezičnoga razdoblja iz štokavske protojedinice koji je imao krajem 15. stoljeća vlastita obilježja (općeštokavske i (samo)štokavske inovacije i arhaizmi) koja su ga izdvajala kao zasebni jezični entitet u najbližem genetskom okruženju. Krajem starojezičnog razdoblja štokavski se kompleks dijelio na novoštokavski i nenovoštokavski. Novoštokavskome je središte humsko područje, gdje su se već u 15. stoljeću proširile nove inovacije: radikalna i dosljedna retrakcija s parom novih naglasaka na novim mjestima s redistribucijom starih naglasnih mjesta te potpuno izjednačenje triju množinskih padeža. Novoštokavski su se govori širili prema sjeveru i zapadu štokavskog prostora miješajući se s nenovoštokavskim govorima (u kojima su inovacije tek započele) i među staroštokavske govore i na taj način postali preddominantnima u štokavskome prostorno-jezičnom kompleksu (Lukežić, 2012: 262-264).

Josip Lisac u knjizi *Hrvatska dijalektologija 1: Hrvatski dijalekti i dijalekti štokavskog narječja i govori torlačkog narječja* navodi da je štokavsko narječje u predmigracijsko doba bilo podijeljeno na zapadnu i istočnu štokavštinu. Prije velikih seoba naroda u 16. i 17. stoljeću zapadna je štokavština graničila s kajkavskim i čakavskim narječjem te s istočnom štokavštinom. Granica između dviju štokavština vjerojatno je išla Dunavom pa zatim do područja nešto zapadno od Drine i dalje nedaleko od današnje Foče. Od tog područja granica je išla prema Neretvi, ali je Neretva s okolicom pripadala zapadnoj štokavštini te je odijelila zapadnoštokavsko Dubrovačko primorje od zaleđa i izlazi na more u Boki Kotorskoj. Istočna štokavština zauzimala je područje od zapadne štokavštine do područja torlačkog narječja, točnije od Albanije preko Kosova do Donjeg Miholjca. Razlike između njih postupno se gube od 15. stoljeća kada se događaju novoštokavske inovacije (Lisac, 2003: 16).

3.1. Rasprostranjenost štokavskog narječja

Štokavsko je narječje najrasprostranjenije narječje u Republici Hrvatskoj, stoga je neupitna činjenica da najveći broj stanovnika govori upravo tim narječjem. Međutim, njime se govori i izvan Republike Hrvatske te u njezinim susjednim državama: Bosni i Hercegovini, Srbiji, Crnoj Gori, Mađarskoj te manjim opsegom i u Italiji i Austriji. Unutar granica Republike Hrvatske najveći broj stanovnika koji govore štokavskim narječjem nalazi se na istoku Hrvatske te u južnom dijelu, u okolici Dubrovnika. Međutim, štokavske su oaze prisutne i na područjima kajkavskog i čakavskog narječja, a Josip Lisac navodi precizne granice između kojih se prostire štokavsko narječje: „Na sjeverozapadu granica je na Dravi kod Virovitice odakle ide u okolici Bjelovara, pa zatim na Jug do Jasenovca. Dalje ide granica prema zapadu, do Petrinje i dalje do okolice Karlovca i do okolice Ogulina. U Gorskom kotaru štokavski su Lič, Sunger, Mrkopalj, Moravice, Gomirje, a na obali štokavci žive već jugoistočno od Novoga. I dalje je obala štokavska uz izuzetak čakavskog Senja. U okolici Zadra još su donekle čakavski Novigrad, Privlaka, Bibinje, Sukošan itd. Obala do Omiša uglavnom je čakavska, no i štokavci su dobro zastupljeni: Nin, Zaton, Sveti Petar na Moru, Pirovac, Šibenik i okolica, Seget itd. Štokavski je zapadni Pelješac, također Mljet i drugi otoci u dubrovačkoj blizini. Štokavaca ima i na Korčuli, Hvaru, Braču, Šolti itd. Izvan omeđenog područja uglavnom se granica štokavštine poklapa s granicama Hrvatske, Crne Gore i Srbije prema drugim državama izvan bivše Jugoslavije, s time da je, kako rekosmo, Bosna i Hercegovina sva štokavska. Izvan tih granica štokavske oaze postoje između Križevaca i Koprivnice, u blizini Čazme, u Žumberku, u Gorskom kotaru“ (Lisac, 2003: 15). Nužno je i istaknuti kako se hrvatski štokavski govori razlikuju od ostalih govora istog narječja jer posjeduju svoje zapadne značajke i povezanost s čakavskim i kajkavskim govorima.

3.2. Kriteriji klasifikacije štokavskog narječja

Izrazito velika rasprostranjenost štokavskog narječja podrazumijeva i ogromnu jezičnu raznolikost te prema tome postoje tri temeljna kriterija prema kojima se štokavsko narječje dijeli na sedam dijalekata, a to su akcentuacija, refleksi jata i šćakavizam/štakavizam. Međutim, nužno je istaknuti kako postoje i drugi kriteriji (tip deklinacije, postojanje ili nepostojanje aorista i imperfekta), ali oni se ne uzimaju kao temeljni kriteriji kako ne bi došlo do prevelikog broja kriterija, a samim time i do složenosti i raspodjele samih kriterija (Lisac, 2003: 25).

Prvi je kriterij stupanj razvoja akcentuacije koji pokazuje je li akcentuacija novoštokavska ili nije. Prema tomu, postoje tri novoštokavska dijalekta (istočnohercegovačko-krajiški, šumadijsko-vojvođanski i zapadni) i ostali koji pripadaju staroštokavskim dijalektima (slavonski, zetsko-južnosandžački, kosovsko-resavski i istočnobosanski). Drugi je kriterij refleks jata, a on se dijeli na: ijekavski (istočnohercegovačko-krajiški, istočnobosanski, zetsko-južnosandžački), ekavski (šumadijsko-vojvođanski, kosovsko-resavski), ikavski (zapadni dijalekt) i različite reflekse jata (slavonski). Treći je kriterij suglasnički, odnosno štakavizam/šćakavizam koji označava zadržavanje skupova št, žd, šć, žž. Prema suglasničkom kriteriju četiri su dijalekta štakavska (istočnohercegovačko-krajiški, šumadijsko-vojvođanski, kosovsko-resavski i zetsko-južnosandžački), dva su šćakavska (slavonski i istočnobosanski) te jedan dijalekt koji je dijelom štakavski, a dijelom šćakavski (zapadni). Hrvati su ponajviše govornici četiriju štokavskih dijalekata (zapadni, slavonski, istočnohercegovačko-krajiški i istočnobosanski), dok ostale štokavske dijalekte koriste u izrazito manjem broju (Lisac, 2003: 29).

Tablica 1. *Dijalekti štokavskog narječja prema kriteriju akcentuacije*³

AKCENTUACIJA	
staroštokavska	novoštokavska
istočnobosanski (nenovoštokavski ijekavski šćakavski)	istočnohercegovačko-krajiški (ijekavski novoštokavski)
zetsko-južnosandžački (nenovoštokavski ijekavski)	
kosovsko-resavski (nenovoštokavski ekavski)	šumadijsko-vojvođanski (novoštokavski ekavski)
slavonski	zapadni dijalekt (novoštokavski ikavski)

³ tablica napravljena po uzoru na podjelu Josipa Lisca (Lisac, 2003: 29)

Tablica 2. *Dijalekti štokavskog narječja prema kriteriju refleksa jata*⁴

REFLEKS JATA			
(i)jekavski	ekavski	ikavski	različiti refleksi jata
istočnobosanski	kosovsko- resavski	zapadni	slavonski
istočnohercegovačko- krajiški			
zetsko- južnosandžački	šumadijsko- vojvođanski		

Tablica 3. *Dijalekti štokavskog narječja prema suglasničkom kriteriju*⁵

SUGLASNIČKI KRITERIJ		
štakavski	ščakavski	štakavski/ščakavski
kosovsko-resavski	slavonski	zapadni
zetsko- južnosandžački		
šumadijsko- vojvođanski	istočnobosanski	
istočnohercegovačko- krajiški		

U današnjem hrvatskom jeziku prema navedenim kriterijima postoji šest dijalekata štokavskog

⁴ Tablica napravljena po uzoru na podjelu Josipa Lisca (Lisac, 2003: 29)

⁵ Tablica napravljena po uzoru na podjelu Josipa Lisca (Lisac, 2003: 29)

narječja: (Kolenić, 2015: 17).

1. novoštokavski arhaični šćakavski (slavonski dijalekt)
2. novoštokavski ikavski (zapadni)
3. (i)jekavski novoštokavski (istočnohercegovačko-krajiški)
4. novoštokavski (i)jekavski šćakavski (istočnobosanski)
5. novoštokavski (i)jekavski (zetsko-južnosandžački)
6. novoštokavski ekavski dijalekt (šumadijsko-vojvođanski)

Prema navedenoj podjeli posavski govori, a time i govor naselja Sikirevci, pripadaju novoštokavskom arhaičnom šćakavskom govoru, odnosno govornici su slavonskog dijalekta.

3.3. Osnovne značajke štokavskog narječja

Štokavsko narječje posjeduje određene značajke koje ga čine prepoznatljivim u odnosu na ostala narječja (Lisac, 2003: 17-18.).

1. *što* ili *šta* kao zamjenska riječ
2. čuvanje nastavka *-og(a)* u genitivu i akuzativu jednine muškog i srednjeg roda zamjeničko-pridjevske deklinacije
3. razlikovanje dvaju kratkih, uz razlikovanje dvaju ili triju dugih akcenata, uzlaznih i silaznih, iako nije prisutna kod svih štokavaca
4. čuvanje aorista
5. promjena *-l* na kraju riječi ili sloga u *o* ili u *a*
6. veliki broj turcizama
7. poseban oblik *s* nastavkom *-a* za srednji rod u nominativu i akuzativu množine zamjeničko-pridjevske promjene (*ova sela a ne ove sela*)
8. sačuvane nenaglašene dužine, ali ne podjednako u svim govorima
9. tzv. novo jotovanje dentalnih (*d,t,z,s,c*) i labijalnih (*b,p,f*) suglasnika
10. gubljenje fonema *h* (postoje odstupanja)

11. skupina *v* + slabi poluglas daje *u* (*unuk*)
12. izjednačenje dativa, lokativa i instrumentala množine imenica (postoje odstupanja)
13. posebne konstrukcije uz brojeve 2, 3, 4
14. nastavak *-u* u lokativu jednine imenica muškog i srednjeg roda
15. promjena *cr* u *tr* u riječi *trešnja*
16. premetanje *wóse* u *sve*
17. *šva* daje *a*
18. *u* kao refleks stražnjeg nazala i samoglasnog *-l*
19. umetak *-ov-* / *-ev-* u množini većine jednosložnih imenica muškoga roda
20. izjednačenje dativa, lokativa i instrumentala množine imenica (postoje odstupanja)

4. Slavonski dijalekt

Slavonski je dijalekt najarhaičniji dijalekt štokavskoga narječja te označava zajednički naziv za hrvatske staroštokavske govore u Slavoniji i Baranji koji se po nekim obilježjima razlikuju od ostalih štokavskih govora. U narodu se za govore slavenskog dijalekta često upotrebljava i termin *šokački govori* koji upućuje na činjenicu da su se njime služili Šokci koji su u prošlosti u velikoj mjeri naseljavali područje istočne Slavonije. Budući da su govori slavenskog dijalekta arhaični štokavski govori, oni čuvaju stanje najstarijeg hrvatskog štokavskog narječja. Slavonski dijalekt nije književni jezik, nego je dijalekt koji se razivo u okviru hrvatske etničke zajednice te se ubraja i u narodne govore. Temeljno je obilježje svih govora slavenskog dijalekta upotreba akuta, odnosno zavnutog naglaska (~). Taj se naglasak pojavljuje u svim trima narječjima hrvatskoga jezika, ali u štokavskom narječju prevladava samo u slavanskom dijalektu (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 13).

4.1. Rasprostranjenost slavenskog dijalekta

Sam naziv *slavonski* geografski određuje rasprostiranje tog dijalekta. Nužno je istaknuti da se slavanskim dijalektom ne govori samo u Slavoniji, nego i u Baranji te izvan granica Republike Hrvatske. Također, naziv tog dijalekta ne pokriva sva područja, ali nijedan naziv ne može obuhvatiti sva značenja, što znači da ne govori cijela Slavonija slavanskim dijalektom. Slavonski se dijalekt rasprostire na području velikih rijeka, Save, Drave i Dunava. Međutim, kada se mjesni govori nalaze izvan hrvatskih državnih granica, slavonski dijalekt prevladava uz navedene rijeke, samo s druge strane granice (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 13).

Ljiljana Kolenić u svom radu *Slavonski dijalekt* navodi da je „slavonski dijalekt naziv za hrvatske staroštokavske govore što su smješteni u slavonskoj Posavini, slavonskoj Podravini, u srednjem dijelu istočne Slavonije, u hrvatskom dijelu Baranje, te u nekim mjestima izvan granica Republike Hrvatske. Slavonski se dijalekt proteže u južnom i sjevernom dijelu Slavonije, u središnjem istočnom dijelu oko Našica, Đakova, Vinkovaca te u središnjem zapadnom dijelu oko Požege. Slavonskim dijalektom izvan Republike Hrvatske govore neka mjesta u sjeveroistočnoj Bosni, u zapadnobačkom Podunavlju i nekolicina mjesta uz Dravu na mađarskoj strani“ (Kolenić, 1997: 101).

a) slavonska Posavina

U govorima slavonske Posavine govori se ikavskim i ikavsko-jekavskim odrazom jata, dok se ponegdje javljaju i ekavski govori. Ikavski se govori u zapadnoj i istočnoj Posavini te u tim govorima svaki jat daje *i: dite - diteta*

U zapadnoj slavonskoj Posavini tako se govori oko Nove Gradiške do Kobaša i Brodskog Stupnika te u unutrašnjosti oko Požege. Oko Nove Gradiške takav govor može se pronaći u mjestima: Magić Mala, Dolina, Davor, Batrina, Vrbje, Nova Kapela, Mačkovac, Oriovac, Brodski Stupnik, Komarnica, Staro Petrovo Selo, Kobaš i sl. Oko Požege tako govore mjesta: Pleternica, Velika, Kaptol, Ruševo, Sovski Dol i sl. U istočnoj Slavoniji tako se govori u Otoku, Komletincima, Deletovcima, Nijemcima, Vrbanji, Soljanima i Drenovcima.

U ikavsko-jekavskim govorima dugi jat daje *i*, a kratki *je* te taj govor prevladava u središnjoj slavonskoj Posavini: *dite - djeteta*

Ikavsko-jekavski govor prevladava od Banovaca i Bebrine na zapadu preko govora u okolici Slavanskog Broda (Varoš, Sibinj, Podvinje, Tomica, Rastušje, Podcrkavlje, Grabarje, Gornja Vrba, Donja Vrba) oko Vrpolja i Đakova (Trnava, Stari Perkovci, Novi Perkovci, Andrijevc, Sredanaci, Zoljani, Kupina, Divoševci, Čajkovci, Vrpolje, Strizivojna, Budrovci, Piškorevci, Satnica, Gorjani, Semeljci, Fokuševci, Gundinci, Vrbica, Beravci, Velika Kopanica, Mala Kopanica, Sikirevci, Jaruge), oko Županje (Babina Greda, Rajevo Selo, Štitar, Bošnjaci, Gunja, Posavski Podgajci).

Osim dvaju navedenih govora, pojavljuju se i ekavski govori koji se javljaju južno i zapadno od Vinkovaca te se u njima svaki jat zamjenjuje s *e: dete - deteta*

Ekavski govori javljaju se u unutrašnjosti, a ne u samoj Posavini i njima govore mjesta: Rokovci, Ivankovo, Andrijaševci, Cerna, Vođinci, Prkovci, Privlaka, Šiškovci, Stari Mikanovci, Novi Mikanovci (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 14-15.).

Budući da je cijelo sljedeće poglavlje posvećeno posavskom poddijalektu te njegovim obilježjima i rasprostranjenosti, ovdje neće biti previše govora o njima.

b) slavonska Podravina

U slavonskoj Podravini govori su ekavski, a prostiru se zapadno od Osijeka, od Petrijevac i Brođanaca, pa do iznad Virovitice. Najstarije stanje čuvaju govori oko Valpova (Petrijevc, Ladimirevci, Bizovac, Brođanci, Marjanci, Ivanovci, Šag, Nard, Zelčin i Hajbanovci) i oko Donjeg Miholjca (Gat, Veliškovci, Črnkovci, Podravski Podgajci, Sveti Đurad, Rakitovica) (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 14-15.): *dete - deteta*

c) govori oko Našica

Kada se govori o govoru u okolici Našica, novija istraživanja pokazuju kako u govorima prevladava ekavski odraz jata. Također, smatra se kako se izgovor jata kao zatvorenog *e* u pravilu čuva u iznimno rijetkim primjerima (Ćurak, 2012: 40).

d) hrvatski dio Baranje

U hrvatskom dijelu Baranje prevladavaju ikavsko-ekavski, ikavski i jekavski govori. Ikavsko-ekavski govori javljaju se u baranjskom Podunavlju u mjestima Draž, Duboševica, Topolje, Luč, Branjin Vrh, Kašad, Torjanci. Čisto ikavski govor prevladava samo u Batini i Podolju, a jekavski se javlja samo u mjestu Sumartin (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 16).

e) slavonski dijalekt izvan hrvatskih državnih granica

Slavonskim se dijalektom osim u Republici Hrvatskoj govori i u Bosni i Hercegovini, Mađarskoj i Srbiji. Govori slavonskog dijalekta u Bosni i Hercegovini uglavnom su ikavsko-jekavski, a njima se govori u sjeveroistočnoj bosanskoj Posavini oko Orašja, i to u sljedećim mjestima: Tolisa, Domaljevac, Matići, Vidovice, Ugljara. Oni se i s drugim jezičnim osobitostima nastavljaju na ikavske govore s hrvatske strane Save. U Srbiji prevladavaju ikavski govori, a njima se govori u zapadnobačkom Podunavlju, i to u navedenim mjestima: Bač, Bački Breg, Bački Monoštor, Plavna, Sonta, Vajska. Nužno je istaknuti kako u Vojvodini ikavski govore i bunjevački Hrvati, a ne samo šokački Hrvati. Međutim, govor bunjevačkih Hrvata pripada zapadnom dijalektu štokavskoga narječja. U Mađarskoj se slavonskim dijalektom govori u Santovu, Vršendi, Dušnoku,

Baćinu, Kaločama, Marincima, Potonji, Starinu, Olasu, Katolju i Dravljancima, a odrazi jata su različiti (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 19).

4.2. Podjela slavonskog dijalekta

Stjepan Sekereš u svom radu *Klasifikacija slavonskih govora* slavonski dijalekt dijeli na tri poddijalekta: posavski, podravski i južnobaranjski. U Slavoniji su prisutni i govornici drugih dijalekata, u prvome redu novoštokavskoga (i)jekavskoga dijalekta, koji se prostire središnjim slavonskim pojasom, između posavskoga i podravskoga. Posavski poddijalekt dijeli na zapadnuposavsku skupinu govora, srednjoposavski govor i istočnuposavsku skupinu govora; zapadnuposavsku skupinu govora dalje dijeli na stupničko-kapelski i požeško-kutjevački govor; srednjoposavski govor podudara se područjem ikavsko-jekavske zamjene jata; istočnuposavsku skupinu govora dijeli dalje na dva govora: vrbanijsko-otočki i mikanovačko-ceranski govor (Sekereš, 1967: 133-145.). Posavski se poddijalekt govori u skladu s refleksom nekadašnjeg glasa, a dijeli se na ikavski, ekavski i ikavsko-ekavski. Ikavsko posavsko narječje proteže se na zapadu i krajnjem istoku Posavine, bočno obuhvaćajući ikavsko-jekavsko i ekavsko narječje u središnjoj Posavini. Ikavsko-jekavski govor najrasprostranjeniji je posavski govor, smješten uglavnom u središnjem dijelu Posavine (uključujući sedam sela u bosanskoj Posavini oko Orašja) (Finka-Šojat, 1975: 21). Podravski se poddijalekt dijeli na zapadnopodravsku skupinu govora i istočnopodravski govor; u zapadnopodravsku skupinu govora pripada područje podravskoga poddijalekta zapadno od Donjeg Miholjca, a u nju ubraja dva osnovna govora: čađavičko-sopjanski i turanovačko-rušanski govor. Južnobaranjski se poddijalekt dijeli na dva govora: podravski i podunavski (Sekereš, 1967: 133-145.).

4.3. Obilježja slavonskog dijalekta

Kada se spominju obilježja slavonskog dijalekta, nužno je istaknuti kako ona u velikoj mjeri imaju obilježja posavskih govora o kojima će se govoriti u nastavku rada. Ljiljana Kolenić u svom radu *Slavonski dijalekt* donosi neka temeljna obilježja po kojima se može prepoznati slavonski dijalekt: naglasnom sustavu, odrazu jata, šćakavizmu, umekšavanju glasova *l* i *n* ispred *i*, nepostojanju glasa *h*, gubljenju krajnjega *i* u infinitivu glagola i nekim morfološkim i tvorbenim osobinama (Kolenić, 1997: 103).

a) govori slavonskog dijalekta prema akcentuaciji (naglascima)

Najvažnije je obilježje slavonskog dijalekta u naglasnom sustavu čuvanje akuta (zavinutog naglasaka) koje je ujedno i najvažniji kriterij određivanja pripadnosti nekog govora slavonskom dijalektu (Kolenić, 1997: 102).

Prema akcenatskoj klasifikaciji Milana Moguš a naglasne sustave je moguće podijeliti na više skupina: stara hrvatska akcentuacija, novija hrvatska akcentuacija, skupina govora gdje se akut povremeno rabi i iločka skupina govora sa starijim dvoakcentskim sustavom. U staroj hrvatskoj akcentuaciji postoje tri naglasaka (kratkosilazni, dugosilazni i akut) te se oni mogu pojaviti na svim starim mjestima. Takvu vrstu akcentuacije rabe govornici u Slavoniji južno od Đakova, oko Vrpolja (Strizivojna, Velika Kapanica, Stari Perkovci, Divoševci, Beravci, Sikirevci). Također, mjesta sa starom hrvatskom akcentuacijom zahvaćaju krajnji istok ikavsko-jekavskih govora. Zatim, u novijoj hrvatskoj akcentuaciji rabe se još i dva nova naglasaka (kratkouzlazni i dugouzlazni), ali uz prisutni zaviniti naglasak. Za nju je karakteristično i djelomično pomicanje akcenatskog mjesta, a javlja se na područjima slavonske Podravine, na zapadu od Vukosavljevice i Špišić Bukovice kod Virovitice pa do istočne granice iza Osijeka, zatim slavonskoj Posavini, u središnjem dijelu Slavonije oko Našica, Đakova i Vinkovaca te u sjevernom dijelu hrvatske Baranje, odnosno na najvećem prostoru slavonskog dijalekta. Većina govora slavonskog dijalekta pripada ovoj skupini jer novija akcentuacija teritorijalno obuhvaća najveću rasprostranjenost slavonskog dijalekta. U trećoj skupini akut se rabi samo povremeno te se u njima on može čuti samo na prvom i srednjem slogu. Rasprostranjen je na području središnje zapadne Slavonije te obuhvaća nekoliko mjesta u dijelu slavonske Podravine, sjeveroistočno od Virovitice. Posljednja, iločka skupina govora ima stariji dvoakcentaski naglasak, sustav s poluprenesenom silinom i novijim četveroakcentskim sustavom (Moguš, 1977: 52-53.).

Na kraju svega navedenog, autorice Bebić-Kolar i Kolenić zaključuju da „nema govora slavonskoga dijalekta koji bi imali novu hrvatsku akcentuaciju i nema govora slavonskoga dijalekta koji nemaju zaviniti naglasak (akut). Govori slavonskoga dijalekta, dakle, jesu štokavski, ali nisu novoštokavski, nego staroštokavski, uglavnom s inventarom od pet naglasaka (˘, ˘˘, ˘˘˘, ˘˘˘˘, ˘˘˘˘˘)“ (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 46).

b) govori slavonskog dijalekta prema odrazu jata

Kada se govori o odrazu jata, osnovno je obilježje slavonskog dijalekta da nema ijekavski odraz jata. Međutim, govori slavonskog dijalekta mogu imati sve ostale odraze jata koji postoje u hrvatskim govorima: ikavski, ikavskojekavski, ekavski, ikavskoekavski i govor s „nezamijenjenim“ jatom.

Ikavski odraz jata javlja se u slavonskoj Posavini na istoku i zapadu, u nekim mjestima oko Požege i u zapadnobačkom Podunavlju u Srbiji. Javlja se i oko Nove Gradiške (zapadna slavonska Posavina) u mjestima: Vrbje, Nova Kapela, Magić Mala, Godinjak, Davor, Oriovac, Kobaš, Staro Petrovo Selo, Komarnica i sl. Također, javlja se i u okolici Požege, u mjestima: Pleternica, Kaptol, Velika, Ruševo, Sovski Dol i sl. U Baranji ikavski odraz imaju Batina i Podolje, dok se u Mađarskoj ikavskim odrazom jata govori u Santovu i Vršendi. Međutim, ikavski govor karakterističan je i za čakavsko narječje, na otocima južnije od Pašmana, a na kopnu južnije od Zadra. Prema svemu navedenom ikavskom se odrazu jata ne može odrediti ni dijalekt, a ni narječje, ali zasigurno je da su zavinuti naglasak i ikavica prepoznatljiva obilježja hrvatskog jezika i njegovih narodnih govora, a ne književnog jezika (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 50).

Primjeri ikavskog odraza jata: *vríme, mlíko, lík*

Ikavsko-jekavski odraz jata karakterističan je za posavske govore, pa tako i za govor mjesta Sikirevci. Oni prevladavaju u slavonskoj Posavini od Bebrine i Banovaca zapadno od Broda pa do Gunje i Rajevog Sela na istoku te dopiru i do unutrašnjosti Slavonije do Gorjana iznad Đakova. Također, prevladavaju i na području sjeveroistočne bosanske Posavine. Drugi im je naziv *poluikavski* govori zbog prevladavanja starijeg akcenta. Ikavsko-jekavski govori su stariji od čisto ikavskih što se najbolje može uočiti u njihovoj akcentuaciji. Ti govori imaju ikavsko-neikavsku zamjenu jata prema pravilu da dugi jat daje *i*, a kratki jat daje *je* (Kolenić, 1997: 105).

Primjeri ikavsko-jekavskog odraza jata: *díté, líp, ctína, djecà, ljepòta, dječčák*

Ikavsko-ekavski odraz jata javlja se u Podunavlju hrvatske Baranje prema pravilu da dugi jat daje *i*, a kratki jat daje *e*. Pojavljuje se u sljedećim mjestima: Draž, Duboševica, Topolje, Gajić, Luč, Branjin Vrh, Kašad, Torjanci. Izvan hrvatskih državnih granica pojavljuje se u Mađarskoj, u mjestu Kašad južno od Šikloša (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 51).

Primjeri ikavsko-ekavskog odraza jata: *díté, déte*

Ekavski odraz jata i govori s neizmjenjenim jatom pojavljuju se u slavonskoj Podravini, u nekim mjestima zapadno od Vinkovaca (Rokovci, Prkovci, Andrijaševci, Cerna, Vođinci, Ivankovo, Privlaka, Šiškovci, Stari i Novi Mikanovci) i u nekim mjestima oko Našica (Šaptinovci, Podgorač, Feričanci, Bokšić). U tim govorima svaki je jat zamijenjen s *e* (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 51).

Primjeri ekavskog odraza jata: *pěšma, cěla*

c) govori slavonskog dijalekta prema štakavizmu/šćakavizmu

Govori slavonskog dijalekta uglavnom su šćakavski. Stare skupine **skj* i **stj* odrazile su se u skup *šč*. Stjepan Ivšić smatra kako su svi štokavci prvo bili šćakavci. S vremenom se zbog razjednačavanja *šč* počelo izgovarati kao *št*. Iz navedenog se može zaključiti da su šćakavski govori arhaičniji od štakavskih. Međutim, šćakavizam se polagano gubi iz govora slavonskog dijalekta, iako ga neki izvorni govornici i naselja i dalje redovito upotrebljavaju (Kolenić, 1997: 107): *ščâp, oprâščam, ščīpat, pūščat*

Međutim, potrebno je istaknuti kako je šćakavizam karakterističan za cijelo čakavsko narječje i kajkavsko narječje, budući da kajkavci ne razlikuju glasove *č* i *ć*, pa bi se moglo govoriti i o šćakavizmu (Moguš, 1977: 83).

d) govori slavonskog dijalekta prema nepostojanju suglasnika *h*

Većina slavonskih govora ne poznaje suglasnik *h*. On se ponegdje u potpunosti gubi, a ponegdje je zamijenjen drugim suglasnicima (Kolenić, 1997: 107): *krūv, òrav, rên, grâ*

e) govori slavonskog dijalekta prema umekšavanju glasova *l* i *n* ispred *i*

Osim gubljenja ili zamjene glasa *h*, istaknuto fonološko obilježje slavonskog dijalekta je umekšavanje glasova *l* i *n* ispred glasa *i* (Kolenić, 1997: 107): *promīnjit, ogūljit, posòljit*

f) govori slavonskog dijalekta prema gubljenju krajnjega glasa *i* u infinitivu i glagolskom prilogu sadašnjem

U slavonskom dijalektu karaktrestično je gubljenje krajnjeg *i* u infinitivu glagola, odnosno javlja se krnji infinitiv te u glagolskom pridjevu sadašnjem (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 53): *pogīnit, ubōst, metūć*

5. Posavski poddijalekt

Posavski govor pripada štokavskom narječju hrvatskog jezika i slavonskom dijalektu, točnije smatra se jednim od poddijalekata slavonskog dijalekta te se naziva i *južnim* poddijalektom. Govori slavonske Posavine ponajviše su ikavski i ikavsko-jekavski. U naselju Sikirevci, kao i ostalim mjestima središnje slavonske Posavine, prevladava ikavsko-jekavski govor.

„Ikavsko-jekavski odraz jata prevladava u središnjoj Posavini od Banovaca i Bebrine preko govora oko Slavanskog Broda i to tako da dugi jat daje *i*, a kratki daje *je*. (Varoš, Sibirj, Podvinje,

Tomica, Rastušje, Grabarje, Podcrkavlje, Glogovica, Dubovik, Gornja Vrba, Donja Vrba) oko Vrpolja i Đakova (Trnava, Stari Perkovci, Novi Perkovci, Andrijevc, Sredanci, Zoljani, Kupina, Divoševci, Čajkovci, Vrpolje, Strizivojna, Budrovci, Piškorevci, Satnica, Gorjani, Forkuševci, Semeljci, Mrzović, Vrbica, Gundinci, Beravci, Velika i Mala Kopanica, Sikirevci), oko Županje (Babina Greda, Rajevo Selo, Štitar, Bošnjaci, Posavski Podgajci, Gunja)“ (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 50).

„Posavskim se poddijalektom govori, razumljivo, uz rijeku Savu, od njezina gornjega toka počevši na zapadu od Mačkovca blizu Okučana, sve do krajnjih granica Hrvatske na istoku, zahvaćajući na sjever poprilično valovito područje gdje kad dopirući gotovo do podravskih štokavskih govora, a ponegdje obuhvaćajući samo po jedno selo uz Savu“ (Jozić, 2004: 188). Prema klasifikaciji posavskih govora koju je ponudio Stjepan Ivšić, posavski se govori dijele u devet skupina prema tome kako izgovaraju riječi koje u hrvatskom književnom jeziku imaju sljedeće naglaske:

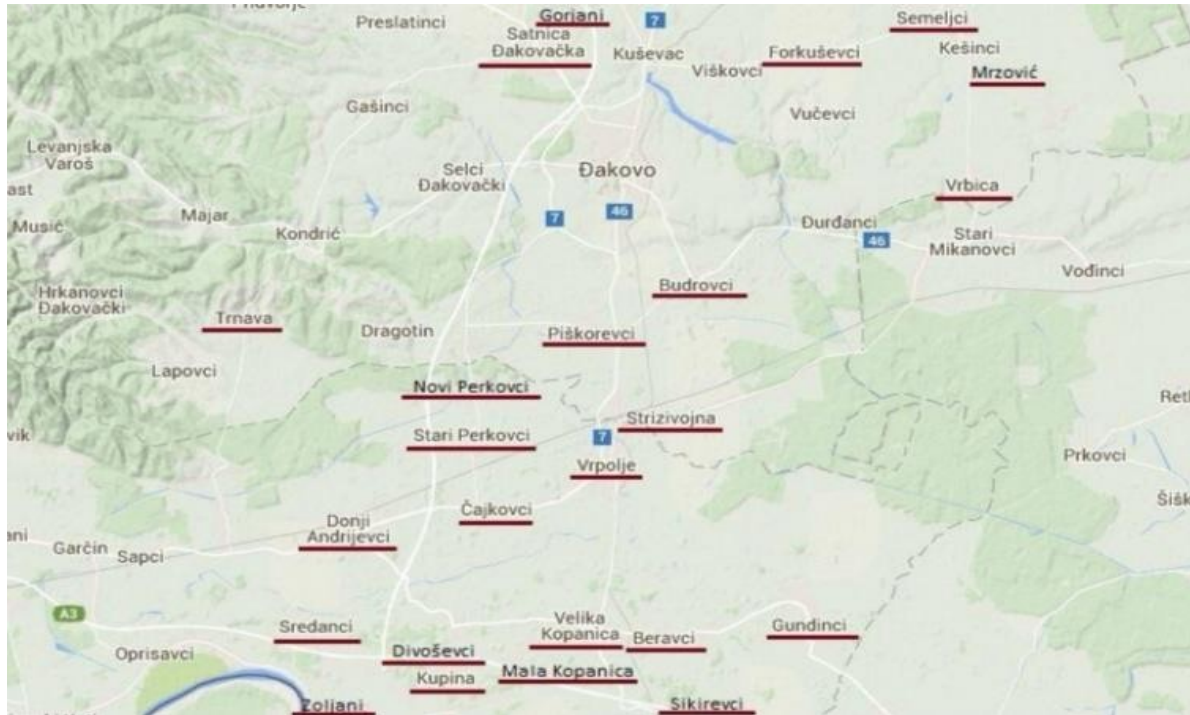
vòdē, sàčuvām, òstō, nòsili, òtac, kázali, rúkōm, kazívo

Prva skupina izgovara riječi na sljedeći način i njoj pripada govor Sikirevaca:

vodē, sačuivām, ostō, nosīli, otàc, kàzàli, rúkōm, kazīvo

Sikirevački govor pripada prvoj akcenatskoj skupini te ove naglaske koriste i stanovnici Babine Grede, Kruševice, Velike Kopanice, Beravaca, Čajkovaca, Vrpolja i Starih i Novih Perkovaca. To je ujedno i skupina u kojoj se čuva najstariji naglasak. Posavski govor, osim četiri glavna književna naglasaka, ima i jedan osobiti (zavinuti) naglasak koji se uzima kao glavno obilježje posavskoga govora (Ivšić, 1913: 146).

Prema tome, posavski govor ima peteroakcenatski sustav, a u nekim se krajevima pojavljuju još dva akcenta: poludugi i tromi. Sikirevački govor, koji pripada skupini posavskih govora, pripada staroštokavskim dijalektima ikavskojekavskog (poluikavskog) tipa. U današnje vrijeme smatra se da se ikavsko-jekavski govor u slavonskoj Posavini samostalno razvio jer postoji pravilo o raspodjeli dugoga i kratkoga jata (Ivšić, 1913: 144-160). Također, nužno je istaknuti da je posavski akut (novi akut) jedna od najvažnijih obilježja šokačko-posavskih govora. „Da je upravo novi akut dominantno, integrativno obilježje danog prostora, govori i činjenica da se upravo on uzima kao differentia specifica posavskih govora, a ne npr. refleks „jata“ (ikavica, jekavica, ekavica), mjesto i vrsta drugih naglasaka odnosno njihovih kombinacija (kratkosilazni, dugosilazni, kratkouzlazni i dugouzlazni) ili pak prednaglasne i zanaglasne duljine (Užarević, 2011: 8).

Prilog 2. Rasprostranjenost ikavsko-jekavskih govora na području Slavonije

5.1. Dosadašnja istraživanja posavskih govora

Kada se govori o istraživanju posavskih govora, potrebno je istaknuti kako su ona u dijalektologiji najmanje istražena na području Republike Hrvatske. Međutim, u novije se vrijeme sve više daje pozornosti upravo njima te postoji nekoliko opsežnijih radova koji se bave upravo posavskim govorima. Svakako je najopsežnija monografija Stjepana Ivšića *Danjašnji posavski govor* u kojoj je detaljno analiziran i proučen posavski naglasak te sva njegova obilježja i fonološke, morfološke, sintaktičke, tvorbene i leksičke promjene. Također, od značajnijih publikacija nužno je spomenuti i *Sičanske riči* autorica Emine Berbić-Kolar i Ljiljane Kolenić koje su dale iznimno značajan jezični doprinos za proučavanje govora mjesta Siče. Nadalje, značajan je i rad *Posavski akut u sklondbi imenica - gundinački govor* u kojemu je Josip Užarević raspravljao o akutu, ali donosi i neke općenite značajke slavonskog dijalekta. Njegova je temeljna misao da je novi akut živa kategorija da se on danas pojavljuje i u novim riječima, što znači da bi trebao biti i suvremeni naglasak. Zatim, Mira Menac Mihalić također se u svom radu *O akcentu strizivojanskoga govora* bavila proučavanje naglasaka u mjestu Strizivojna. Ona smatra da je akut najočuvaniji na srednjem slogu: *pripoviđa, kukurčće*. Nadalje, važan dijalektološki doprinos pručavanju posavskih govora dali su Igor Ilić i Emina Berbić-Kolar u radu *Mjesni govor Novoga Grada* u kojemu se prikazuju jezične osobitosti mjesnog govora Novoga Grada koji se nalazi u

Brodsko-posavskoj županiji. Naglasak je stavljen na fonološku i morfološku analizu u kojima se prikazuje koliko se govor Novoga Grada uklapa u posavski dijalekt, odnosno koja njegova obilježja posjeduje.

Osim navedenih, posavske je govore proučavala i Emina Berbić-Kolar u svojoj doktorskoj disertaciji *Posavski govori slavonskoga dijalekta* u kojoj daje suvremeni opis govora slavonskobrodskoga kraja i taj opis uspoređuje s onim što ga je dao 1913. godine Stjepan Ivšić. U radu se opisuje mjesni govor Gornje Vrbe, Starih Perkovaca, Podvinja, Čajkovaca i Andrijevac a te se analiziraju njihove fonološke, morfološke, sintaktičke, tvorbene i leksičke značajke. Posavske govore proučavao je i Željko Jozić koji je napisao *Glagolski sustav ikavskojekavskih posavskih govora* i *Najstariji naglasni tip posavskog govora danas* u kojima je analizirao morfološku kategoriju glagola kod posavskih govora te naglaske u posavskim govorima. Nadalje, o govoru Babine Grede pisale su Loretana Farkaš i Tena Babić u radu *Govor Babine Grede* te su prikazale najvažnije odrednice babogredskog govora te dokazale kako on čuva stare osobine slavonskog dijalekta na svim jezičnim razinama. Značajniji dijalektološki doprinos dao je i Mate Kapović koji je istraživao naglaske na području slavonske Posavine. Njegov rad *O naglasku u staroštokavskom slavonskom dijalektu* temelji se na terenskom istraživanju naglasaka u 15 sela slavonske Posavine. Također, samostalno sam istraživala sikirevački govor u monografiji *Govor Sikirevaca - jezična analiza* u kojemu donosim jezičnu analizu mjesta Sikirevci koja se temeljila na istraživanju među stanovnicima u selu. Sikirevački govor analiziran je na svim jezičnim razinama: fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, tvorbenoj i leksičkoj te je objašnjeno prema kojim se jezičnim značajkama sikirevački govor uklapa u posavske govore.

5.1.1. Dosadašnja istraživanja sikirevačkoga govora

Sikirevački govor pripada govorima u kojima se i dalje njeguje šokački govor što je i dokazano istraživanjem koje je provedeno u sustavu okomite višejezičnosti koje su 2014. godine provele Tena Babić Sesar i Višnja Takač-Pavičić u Sikirevcima, Babinoj Gredi, Slavanskom Šamcu i Gundincima kako bi se otkrilo dominira li u pojedinoj populacijskoj skupini (predškolci, školarci, odrasli i ispitanici treće životne dobi) J1 (zavičajni govor, organski idiom, slavonski dijalekt) ili J2 (standardni hrvatski jezik) te supostoji li u ispitanika jezično međupolje. Cilj navedenog istraživanja bio je utvrditi dominira li u govoru slavonski dijalekt ili hrvatski standardni jezik. Budući da je cilj utvrđivanje dominacije slavonskog dijalekta, istraživanje je bilo usmjereno na Šokce starosjedioce. Tijekom istraživanja u Sikirevcima sudjelovalo je 29 osoba iz četiri dobne skupine: predškolci, školarci, odrasli od 31 do 49 godina i stariji od 55 godina.

Pretpostavka je bila da predškolci govore zavičajnim govorom, odnosno dijalektom jer još uvijek ne idu u školu te nemaju prilike susresti se sa standardnim jezikom, za školarce se predviđalo da govore standardnim jezikom jer se s njim susreću u školama te ga nekoliko godina sustavno uče. Za odrasle ispitanike pretpostavljeno je da se javlja podijeljenost u govoru, budući da su se s hrvatskim standardnim jezikom susretali u školama, ali žive u okruženju u kojemu prevladava organski idiom, odnosno prevladava razgovor na dijalektu. Za ispitanike treće životne dobi pretpostavljeno je da govore na dijalektu jer su cijeli život u okruženju u kojemu prevladava zavičajni govor, što je ostavilo velike trajne posljedice na njihov govor (Babić-Sesar, Takač-Pavičić, 2016: 77-88.).

Istraživanje je provedeno na način da su ispitanicima bile prikazane određene slike na kojima su se nalazili razni predmeti, životinje, biljke i sl., a oni su morali imenovati ono što vide na tim slikama. Istraživanje je pokazalo da su neke pretpostavke bile točne, a neke nisu potvrdile svoja očekivanja. Pretpostavka vezana za predškolce, koja je predviđala da kod njih prevladava razgovor na dijalektu nije potvrđena jer su odrasli učestalije davali odgovore na dijalektu više od predškolaca i školaraca zajedno. Pretpostavka vezana za školarce i njihovu upotrebu hrvatskog standardnog jezika ispred zavičajnog govora potvrđena je. Kod odraslih ispitanika pretpostavka je potvrđena jer su u njihovom govoru ravnopravno zabilježeni dijalektizmi i utjecaj hrvatskog standardnog jezika. Posljednja pretpostavka također je potvrđena te ispitanici treće životne dobi govore organskim idiomom.

Na kraju istraživanja zaključeno je da i stari i mladi govornici slavonskog dijalekta njeguju stare jezične osobine, iako one iz dana u dan polagano odumiru. Jezično rečeno, istraživanje je utvrdilo da postoji međujezično polje koje predstavlja znatan jezični potencijal odnosno supostojanje oba oblika govora, onog na dijalektu i hrvatskog standardnog jezika te da ih oba, kao takva, treba čuvati, a samim time razvijati svoje komunikacijske i jezične vještine (Babić-Sesar, Takač-Pavičić, 2016: 77-88).

Osim istraživanja Tene Babić Sesar i Višnje Takač Pavičić, provedeno je i istraživanje Mate Kapovića koji je proučavao naglaske u staroštokavskom slavonskom dijalektu. Terenska istraživanja provedena su u 15 posavskih naselja: Siče, Magić Mala, Orubica, Davor, (Slavonski) Kobaš, Dubočac, Glogovica, Donja Bebrina, Gundinci, Beravci, Sikirevci, Velika Kopanica, Babina Greda, Šljivoševci i Batina. Nakon istraživanja za sikirevački naglasak zaključeno je da je on prozodijski jedan od najarhaičnijih posavskih govora s obzirom da su ondje povlačenja naglasaka vrlo ograničenog opsega te da se u Sikirevcima čuva dosta arhaičnih oblika u naglasku

u sklonidbi i to ponajviše u genitivnim oblicima za množinu npr. *kòrāk* (*uz kòrākā*) ili *vrâg* (*vrâgōvā*) (Kapović, 2008: 31-32).

Iz navedenih provedenih istraživanja može se zaključiti kako je u sikirevačkom govoru prednost dana organskom idiomu, odnosno razgovoru na dijalektu, dok je hrvatski standardni jezik manje zastupljen. Nužno je istaknuti kako je zavičajni govor u velikoj mjeri očuvan uzevši u obzir činjenicu da govor starijih generacija izumire, a mlađa je populacija sve više okrenuta novim tehnologijama i medijima preko kojih se susreće sa standardnim jezikom. Međutim, predviđa se da s porastom stupnja obrazovanja i općenitim društvenim napretkom dolazi do razvijanja govora na standardnom jeziku, a samim time i do nestanka dijalekta. Jedna od pretpostavki u prethodno navedenom istraživanju bila je tvrdnja da se ispitanici treće životne dobi koriste zavičajnim govorom te da on prevladava u njihovom govoru. Unatoč takvim pretpostavkama da stariji govornici upotrebljavaju samo razgovor na dijalektu, postoje i zapisi koji potvrđuju suprotno, odnosno da su poneki govornici koristili standardni jezik.

Navedeni primjeri zabilježeni su u zapisima obiteljske kronike *familije Lučić - Deda Vinke* u kojoj se opisuje povijest obitelji Lučić te život u slavonskim zadrugama za vrijeme Vojne krajine. Budući da je autor ove kronike, Stjepan Marković, bio učitelj, može se zaključiti kako su ljudi koji su pod utjecajem obrazovanja pisali i govorili na standardnom jeziku. Dakle, pretpostavka da se govornici treće životne dobi koriste samo dijalektom ne može se uvijek sa sigurnošću potvrditi. Određen je dio ljudi, pod utjecajem obrazovanja, ipak poprimio obilježja standardnog jezika i preslikao ga u svoj govor. Osim navedenog primjera govora na standardnom jeziku, ova je kronika izrazito značajan dokument za povjesničare i sikirevačku povijest jer ona prikazuje tadašnje društveno-povijesno stanje te povijest jedne obitelji i njezine rodbinske veze što otvara mogućnost upoznavanja s precima i njihovim načinom života koji se, dakako, u velikoj mjeri razlikovao od današnjeg načina života.

Obiteljska kronika i povijest kuće „Deda Vinke.“

Kada naši povijesničari pišu povijest kraljeve careva baruna grofova knezova i lanova, te ostalih narodnih gukaloša i tlačitelja zar je čudo da se o seljačkim porodicama do sada tako malo ili ni malo nije pisalo. A napose kod nas gdje je do skoro vladala prerosna kuća Habsburg sa svima svojim princovima i princezama koji su bili svi degenerirani i pomrli duševno nesposobni da ukadaju se svojim naredom po milosti božjoj. Nije lako pisati prošlost seljaka, njihov život je pricao raznim nevoljama nevoljama patnjama i stradanjima, ta urodna nosa, raastala nije nom nikada dole da se urodimo u rang kultur evropskih naroda. Mislim da seljački život nitko nije tako vjerno opisao kao poljski pisac i dobitnik Nobelove nagrade slavni Wladislaw Rejment u svom izvornom djelu „Seljaci“

Kuća o kojoj pišem sagradena je po lovinom osam-
naestog stoljcia to jst oko godine 1750. a njihova se potku-
nise protezala od Matijem kuće su do kroja lučića sokake.
imale je kućni broj 96. (stari) godine 1797 kuća gorda bio je obitao
a živjelo je u kući deset muških osoba i 7 ženskih dakle
svoga 16. duša. Posjed njihov bio je od 63 jutera i 1000 čh. stan u
lugu i u Dvinku. U ime rade obavali su 62. težak

6. Povijest Sikirevaca

Sikirevci su naselje koje se nalazi na istočnom dijelu Brodsko-posavske županije uz rijeku Savu, 35 km jugoistočno od Slavenskog Broda te gotovo uz samu granicu s Bosnom i Hercegovinom. Smješteni su između autoceste Zagreb – Lipovac i rijeke Save, na regionalnoj cesti Osijek – BiH. Prema zadnjim podacima iz Državnog zavoda za statistiku iz 2021. godine u naselju živi 2.032 stanovnika, raspoređenih u dva naselja, Sikirevce, koji imaju 1.493 stanovnika i Jaruge koje imaju 539 stanovnika (*Općina Sikirevci, 2022.*).⁶

Prilog 4. Prikaz naselja Sikirevci na karti Republike Hrvatske

6.1. Sikirevci kroz prošlost

Naselje Sikirevci ne spominje se u srednjovjekovnim izvorima, ali se u osmansko vrijeme spominje 1540. godine kao riječni prijelaz (skela) te 1545. godine kao varoš u broskom kadiluku (Zirdum, 2001: 271). Naselje Sikirevci spominje se u 16. stoljeću kao varoš, a varoš je u osmanskom razdoblju vjerojatno predstavljala nastavak života predosmanske zajednice koja

⁶ preuzeto: <https://www.opcina-sikirevci.hr/> pristup (10.1.2022.)

je živjela na tom području. Varoši su za vrijeme osmanskog razdoblja bile najbližije kasabama u kojima je prevladavalo muslimansko stanovništvo. Temeljna razlika bila je u sastavu stanovništva jer je u kasabama prevladavalo muslimansko stanovništvo. Iz svega navedenog može se zaključiti da su Sikirevci u 16. stoljeću imali barem nekakva urbana obilježja, a moguće je i da su ona prethodila osmanskoj vlasti, odnosno da su Sikirevci krajem srednjeg vijeka mogli biti manje trgovište na području bosanskog biskupa. Ipak, to su samo pretpostavke koje za sada ne možemo sa sigurnošću utvrditi.

Početak i razvoj naselja Sikirevci može se pouzdanije proučavati od oslobođenja Slavonije od osmanske okupacije. Nakon oslobođenja od Osmanlija, Sikirevci su bili vojno graničarsko selo. Kada su Osmanlije napustile Slavoniju Sava je opet postala pogranična rijeka između Bosne i Hrvatske, stoga je uspostavljena Slavonska vojna krajina, koja je bila dijelom Vojne krajine. Područje uz granicu zvalo se krajina, a njom su upravljali vojnici, stoga je dobila naziv „vojna krajina. Ona je bila pod upravom Dvorskog ratnog vijeća u Beču. Na području posavskih naselja koristio se naziv granica i graničari. Prvi je krajiški sustav za Slavonsku krajinu propisan 1713. godine i od tada su ljudi u tom kraju bili graničari. U tom dijelu Posavine postojalo je nekoliko skelskih prijelaza preko Save te su se u tursko doba preko tih prijelaza odvijale stalne seobe stanovništva. U sastavu Slavonske krajine Sikirevci su napredovali te su se počele razvijati kućne zadruge (Jarić, rukopis).

U 18. stoljeću je u Sikirevcima bio naseljen južni dio današnjeg sela, dok je sjeverni dio izgrađen tijekom 19. stoljeća. Iako su Sikirevci već u prvoj polovici 18. stoljeća bili veće selo, dugo vremena nisu imali svoju crkvu i groblje, nego su mrtve pokapali na starom groblju kod Hrastića, a u crkvu su išli u Veliku Kopanicu (Marković, 2002: 378). Ušoravanje sela počinje tek sredinom 18. stoljeća, poslije temeljnog ustroja Vojne krajine kada su na ovim područjima stvorene tri pukovnije: gradiška, brodska i petrovaradinska. Brodska pukovnija bila je podijeljena na dvanaest satnija, a sjedište Pete satnije bili su Sikirevci. Satniji su pripadala i sela: Beravci, Kruševica, Kupina, Novigrad, Prnjavor, Šamac, Jaruge, Velika i Mala Kopanica. Na području Pete satnije bile su dvije rimokatoličke župe (Sikirevci i Velika Kopanica), četiri pučke škole (Kruševica, Velika Kopanica, Sikirevci i Šamac) te jedna trivijalna (Velika Kopanica) (Horvat, 1994: 204).

Do kraja 19. stoljeća Sikirevci su imali 300 naseljenih kuća s više od 1400 stanovnika. Do tog porasta došlo je širenjem rodovskih zadruga. Godine 1850. u naselju Sikirevci bile su 133 kućne zadruge, svaka u vlastitoj kući. Sve nove kuće nastale su diobama, a one su u razdoblju 18. stoljeća bile učestala pojava. Graničarska komanda u početku ih je sprječavala pa zabranjivala, zatim ponovno dopustila jer je zaključila da takav oblik načina života najbolje odgovara njezinoj

svrsi jer čim je bilo više ljudi, bilo je više i vojnika. Takav je bio svakodnevni život u Brodskoj krajiškoj pukovnici sve dok nije došlo do razvojačenja 1. listopada 1873. godine. Nakon razvojačenja Vojne krajine 1873. godine, ukinut je stari vojnički sustav, no ona je i dalje ostala teritorijalno i upravno odijeljena od Hrvatske.¹⁹ U Sikirevcima je iste godine utemeljena sikirevačka općina kao jedinica lokalne samouprave. Međutim, odluka o pripojenju Hrvatsko-slavonske vojne krajine civilnoj Hrvatskoj donesena je 1. kolovoza 1881. te je ban Ladislav Pejačević preuzeo upravu nad Krajinom. Tijekom 20. stoljeća naselje Sikirevci sve se više gospodarski razvijalo, a nakon Domovinskog rata 1996. godine Sikirevci postaju općina koju čine naselja Sikirevci i Jaruge s 2757 stanovnika (Ačkar, 2018: 7-14.).

6.2. Počeci naseljavanja i prve obitelji u Sikirevcima

Kada se govori o povijesti načina života stanovnika u naselju Sikirevci, njegovim običajima i tadašnjim društveno-povijesnim zbivanjima ponajviše podataka može se pronaći u rukopisu koji je napisao Jarić Joko - Iličin: *Sikirevci - seoska starina*. U njegovom opširnom rukopisu navodi se položaj sela te prve porodice i stanovništvo koje je iz ovog područja izbjeglo za vrijeme osmanske okupacije. Navodi se povijest seoskih rodova i prve porodice, koje su se nastanile nakon oslobođenja od osmanske okupacije te se za njih može reći da predstavljaju utemeljitelje sela. Ovaj rukopis iznimno je važan zapis jer donosi brojne podatke koji su vezani ponajviše za povijest naselja Sikirevci, ali i za povijesnu sliku tadašnjih društveno-političkih prilika u Slavoniji.

„Poslije oslobođenja Slavonije od Turaka, dobilo je selo Sikirevci kao svoj hatar i zemlje od nekadašnjeg kostromanskog posjeda, a i zemlju od bivšeg „đakovačkog“ ili posjeda bosanskog biskupa. Išla je međa izmed ova dva posjeda od Save smerom dole Crnac do Berave, pa dalje jasinjičkom dolom opet do Berave kod Tečina. Između jasinjičke dole i Berave su postojala tri sela: Liskovac, Sikirevci i Gundinci. Liskovac se spominje već 1338. godine i ležao je spram rudine danas zvane „Drinje“. Dalje k istoku u okuci Beravinoj su bili Gundinci, a Sikirevci na tlu između Mačkovca i Tečina. Tlo na kojem su bili seoski sikirevački domovi u tursko doba, ne naseljuju se. Povratnici odabraše povoljniji položaj i to u blizini starog, jer znaju da će i to biti njihova zemlja. Vratilo se, kako predaja veli, samo sedam sikirevačkih porodica. Bili su to: Nikolići, Galovići, Rakitići, Jarići, Dimšići, Markovići i Živići. Da li je još koji rod živio ovdje u tursko doba, ne zna se. Za nastambe odabraše oni zemljište između Jasinjica i Jasinja. Govorilo se još i Veliko Jasinje. Na zemljištu opustošenog sela su ubuduće stanovi, oranice, livade ili pašnjaci. A da je to bilo selo, osta naziv tom zemljištu „Selište“. U svemu je od starog sela ostalo sedam porodica. Broj tadašnjih njihovih članova nije poznat. Nadošlo je doseljavanjem iz okoline

i iz daljeg još jedanaest porodica. Tih osamnaest porodica udariše temelje današnjeg sela“ (Jarić, rukopis).

7. Suvremeni opis govora Sikirevaca prema jezičnim razinama

Govor Sikirevaca prikazat će se i analizirati na svim jezičnim razinama: fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, tvorbenoj i leksičkoj. Pretpostavlja se kako se govornici Sikirevaca starije životne dobi redovito koriste šokačkim govovima, odnosno koriste sva obilježja slavonskog dijalekta. Najviše promjena u odnosu na hrvatski standardni jezik uočeno je na području fonologije jer se u Sikirevcima i dalje čuva zavnuti naglasak prema kojemu se njegovi govornici mogu prepoznati. Upravo takav naglasak posebnost je sikirevačkog govora koji je, uz ikavsko-jekavski odraz jata, najvažnije obilježje sikirevačkog govora. Na području morfologije obilježja slavonskog dijalekta mogu se pronaći u svim vrstama riječi, ponajviše na primjerima pridjeva, priloga i glagola, ali ni ostale vrste riječi ne izostaju. Ponajviše promjena zabilježeno je kod glagolskih oblika i načina, što je u skladu sa slavonskim dijalektom. Područje sintakse ponajviše je usmjereno na proučavanje redosljeda riječi u rečenicama te vrstama rečenica koje se najčešće upotrebljavaju u razgovornom stilu. Naglasak je na inverziji koja je često prisutna i redovito se koristi u svakodnevnom govoru. Tvorba riječi prikazuje kako su se tvorila pojedina imena u Sikirevcima te obiteljski nadimci koji su i danas prisutni te se redovito upotrebljavaju kako bi se поближе označilo na koga se misli. Također, tvorba riječi usmjerena je na sikirevačka prezimena i podrijetlo samih prezimena u kontekstu slavonskih prezimena. Najveće bogatstvo sikirevačkog govora upravo je leksik koji je najbolje vidljiv u nazivima predmeta, hrane, dijelovima narodne nošnje i starih običaja. Kako bi se bolje analizirao sikirevački leksik napravljen je sikirevački rječnik koji donosi popis riječi koje su se nekada upotrebljavale u Sikirevcima te koje se i danas mogu čuti u govoru. Budući da su Sikirevci kao dio slavonske Posavine bili podložni raznim teritorijalno-političkim promjenama, sve je to ostavilo ogromne promjene i posljedice na razvijanje leksika. Riječi ponajviše govore o tadašnjem načinu života stanovnika te njihovim običajima, vrstama jela, predmetima, načinu odijevanja i sl.

8. Fonologija

Tijekom fonološke analize prikazane su sličnosti i razlike sikirevačkog govora u kontekstu slavonskog dijalekta te su posebno naglašene osobine karakteristične samo za govor Sikirevaca. Sikirevački je govor prozodijski jedan od najarhaičnijih posavskih govora s obzirom da su ondje povlačenja naglasaka vrlo ograničena opsega (Kapović, 2008: 131-132). Sikirevački je sustav

peteronaglasan s prednaglasnom i zanaglasnom duljinom s ikavsko-jekavskim odrazom jata te izrazito velikim brojem glasovnih promjena samoglasnika i suglasnika.

8.1. Naglasni sustav

Najvažnije je obilježje posavskih govora čuvanje akuta (zavinutog) naglasaka. Međutim, nužno je istaknuti kako se akut ne izdvaja samo kao odrednica posavskih govora nego je očuvan i u podravskim govorima (Mance, 2014: 160). U govoru Sikirevaca prevladava peteroakcentski sustav koji obuhvaća sljedeće naglaske: kratkosilazni, kratkouzlazni, dugosilazni, dugouzlazni i akut. Za neke je posavske govore karakterističan i „tromi“ naglasak, a on se u nekim primjerima može naći i u govoru Sikirevaca. „Tromi“ se naglasak može ostvarivati poludugo, a u nekim govorima i jako dugo, duže primjerice od dugosilaznoga (Kapović, 2008: 121).

a) Akut

U sikirevačkom govoru, kao i u ostalim posavskim govorima, akut je i danas jako dobro očuvan, naročito među govornicima starije populacije. Govor mjesta Sikirevci primjer je očuvanja najstarije akcentuacije te se može uočiti kako se akut pojavljuje na svim slogovima u riječi. Akut predstavlja temeljno obilježje sikirevačkog govora te se upravo po njemu prepoznaju sikirevački govornici.

Primjeri riječi u kojima je zabilježena pojava akuta:

vodě, rādnik, igrāčka, ispečě, isripovīdat, zemljě, jučěr, sačŭvam, cvīće

b) Kratkosilazni naglasak

Kratkosilazni je naglasak, uz akut, najučestaliji naglasak u govoru Sikirevaca, ali ne dolazi uvijek na početnom slogu u riječi, već se pojavljuje i na središnjim slogovima, a u mnogobrojnim primjerima i na posljednjim slogovima. Iz tih primjera mogu se uočiti odstupanja od standardnog naglasnog sustava u kojima ne postoji kratkosilazni naglasak na posljednjem slogu. Budući da sikirevački govor pripada starijoj hrvatskoj akcentuaciji, učestala pojava kratkosilaznog naglasaka nije bila upitna. Naglasak u riječi *glāvŭ*, s prednaglasnom duljinom i naglaskom na zadnjem slogu, čuva se kao najtipičniji ostvaraj u Sikirevcima.

Primjeri u kojima je zabilježen kratkosilazni naglasak:

kobasīca, rakīja, stolīca, četvrtāk, pekměz, nogà, sŭpa, papŭče

c) Kratkouzlazni naglasak

Kratkouzlazni naglasak u govoru Sikirevaca slabije je zabilježen te se uglavnom javlja na prvom slogu dvosložnih i višesložnih riječi te na srednjem slogu višesložnih riječi. Kod navedenih primjera pronađene su dvostrukosti jer se ponegdje i u tim riječima mogu pronaći i kratkosilazni naglasci.

Primjeri riječi u kojima prevladava kratkouzlazni naglasak:

òndak, ùgledo, domòvi, časòvi, ùnišò, kròfne

d) Dugosilazni naglasak

Dugosilazni je naglasak također u velikoj mjeri zastupljen te je njegova pojava zabilježena na svim slogovima u riječi. U nekim primjerima dolazi do pomaka dugosilaznog naglaska na prednaglasnu duljinu kao dugouzlaznoga, a na mjestu ranije naglašenog ostala je duljina, stoga se on ponegdje gubi. Međutim, iza kratkog sloga dugosilazni je naglasak ostao očuvan.

Primjeri riječi u kojima je zabilježena pojava dugosilaznog naglaska:

(o)nê, na môre, ostô, vînac, znâdem, (o)vâj, posô, cvîće

e) Dugouzlazni naglasak

Dugouzlazni naglasak zabilježen je na prvom ili srednjem slogu višesložnih riječi. Njegova je učestalost tijekom analize zabilježena u većem broju primjera, stoga se može zaključiti da je sikirevački govor poprimio i poneko obilježje novoštokavske akcentuacije.

Primjeri u kojima je zabilježena pojava dugouzlaznog naglaska:

srída, vríme, mláda, lík, cípat, mlíko

f) Prednaglasna duljina

U sikirevačkom govoru česta se javlja prednaglasna duljina koja dolazi onda kada se naglasak prenosi na prednaglasnicu.

Primjeri u kojima je zabilježena prednaglasna duljina:

ù polje, nà misu, ù Đakovo

Sikirevački naglasni sustav poprma sličnosti s nekolicinom posavskih govora što znači da čuva temeljna obilježja naglasnog sustava, odnosno, starohrvatsku tronaglasnu akcentuaciju s

prednaglasnim duljinama. Akut, kratkosilazni i dugosilazni naglasak i dalje prevladaju u većini starijih govornika, ali se pod utjecajem mlađeg stanovništva mogu čuti i dugouzlazni i kratkouzlazni naglasci u pojedinim riječima.

8.2. Odraz jata

Kada se govori o odrazu jata, *ě* se u sikirevačkom govoru odrazio ikavsko-jekavski. Pravilo je, prema Stjepanu Ivšiću, da dugi *ě* daje *i*, a kratki *je* (Ivšić, 1913: 164). Nužno je istaknuti da slavonski dijalekti, pa tako i govor Sikirevaca, nemaju ijekavski odraz jata. Govori slavenskog dijalekta mogu imati ikavski, ikavsko-jekavski, ikavsko-ekavski i ekavski odraz jata. U govoru Sikirevaca prevladava ikavsko-jekavski odraz jata te se najčešće očituje tako da se u dugim slogovima javlja ikavski, a u kratkim slogovima jekavski refleks jata. Ikavizam se ponajviše javlja u govoru starijih stanovnika, iako i u njihovom govoru, pod utjecajem standardnog jezika, sve više slabi, dok se jekavizam relativno brzo razvija, također pod utjecajem standardnog jezika. Za sikirevački govor nije karakterističan ekavski odraz jata, međutim zabilježeni su poneki primjeri riječi u kojima se pojavljuje.

Primjeri ikavskog odraza jata:

nedilja, dite, priko, uvik, mlíko, svít, ponediljak, cvíće, cípat, srida, lípo, lík, svića, bíli, sikira, mínjat, cídit, cíli, zapovídat, crívo

Primjeri jekavskog odraza jata:

djecà (decà), ljèpota, pjèsma, svjètlo, objèsit, pòjesti, snjèžna, vjenčanje, sjèćanje, djètelina

Primjeri ekavskog odraza jata:

tèrat, čoèk

Međutim, kao što se može vidjeti iz navedenih primjera, u nekim riječima pronađene su dvostrukosti te se u istim nekada javlja ikavski, a nekada jekavski odraz jata. (*bíli* → *bjéli sníg* – *snjég*, *vríme* - *vrjéme*, *smílo* - *smjèlo*).

8.3. Šćakavizam

Slavonski je dijalekt u načelu šćakavski, no u istočnijim dijelovima javljaju se i šćakavizmi. Kada je riječ o suglasničkim značajkama, važno je poći malo dublje u jezičnu povijest kako bi se objasnila pojava šćakavizma. Naime, praslavensko je *d'* dalo *ǰ*, a *j* se javlja na krajnjem jugozapadu. Šćakavizam se na taj način može opisati kao jezična promjena u kojoj su suglasničke skupine **stj*, **skj* prešle u *šć* (Ivšić, 2003: 33). U govoru Sikirevaca šćakavizam je i dalje jako dobro očuvan, ali može se uočiti da je i u pismu i dalje zastupljen. Ipak, pod utjecajem standardnog jezika sve se više gubi iz upotrebe te se u sikirevačkom govoru mogu pronaći dvostrukosti, odnosno ponekad se upotrebljava šćakavizam, a ponekad se on gubi te se zamjenjuje standardnim oblikom (*pušćat kokoše* → *pustit kokoše*, *kako i mi otpušćamo* → *kako i mi otpuštamo*).

8.4. Glasovne promjene

U sikirevačkom govoru zabilježeno je mnoštvo glasovnih promjena te različitih promjena koje su vezane za samoglasnike i suglasnike.

a) Jotacija

Jotacija je glasovna promjena u kojoj se nenepčanik stapa s glasom *j* u nepčanik (Ham, 2017: 19). U govoru Sikirevaca zabilježena je pojava jotacije pri korištenju upitne zamjenice *gdje* u kojoj *dj* daje *đ* (gđe), a zatim dolazi do gubljenja suglasnika *g* u početnom položaju. U primjeru *đeca* također dolazi do jotacije u kojoj se stapaju glasovi *d* i *j* u glas *đ*. Osim kod imenica i upitne zamjenice, jotacija se provodi najviše kod glagola, a jotirani se glasovni skupovi mogu naći na početnom ili srednjem položaju: *viđět*, *ćèrat*, *ulećèt*

Jotacija se u većini primjera provodi kao u hrvatskom standardnom jeziku, ali je u ponekim riječima proširena i na skupine koje se u hrvatskom standardnom jeziku ne jotiraju, a to se događa kada se glasovi *n* i *l* nađu ispred glasova *e* i *i*, odnosno dolazi do umekšavanja glasa *n* (*neki* → *njeki*, *nešta* → *nješta*, *podijelit* → *podiljit*, *promijenit* → *prominjit*)

Najistaknutiji je primjer ovog obilježja u riječi *lepinja* → *ljepina*, a on je zabilježen samo u govoru Sikirevaca te se ne javlja ni u jednom drugom posavskom govoru.

Umekšavanje glasova *n* i *l* jedno je od temeljnih fonoloških osobina slavonskog dijalekta (Kolenić, 1997: 107), a može se uočiti kako sikirevački govor dosljedno prati navedeno obilježje. Jedino odstupanje od navedenog obilježja pronađeno je i pri izgovoru riječi *zalipit* u kojoj se ne provodi umekšavanje glasa *l*.

b) Sibilizacija

Sibilizacija je glasovna promjena u kojoj se glasovi *k, g, h* ispred *i* zamjenjuju glasovima *c, z, s* (Ham, 2017: 17). U sikirevačkom govoru zabilježeno je neprovođenje sibilizacije kod imenica ženskog roda e-vrste: *u knjigi, u ruki, u vojski, na nogi*

c) Jednačenje po mjestu tvorbe

Jednačenje po mjestu tvorbe glasovna je promjena u kojoj se zatvornici različiti po tvorbenomu mjestu, kada bi se našli u riječi jedan do drugoga, jednače u zatvornike jednake po tvorbenom mjestu (Ham, 2017: 11). U sikirevačkom govoru jednačenje po mjestu tvorbe zabilježeno je u čestoj upotrebi, i to na granici morfema gdje se glas *s* ispred nepčanika *nj* zamjenjuje glasom *š*. Osim toga, jednačenje po mjestu tvorbe provodi se i kada glas *n* prelazi u glas *m* (*s njom* → *š njom*, *odjednom* → *odjeamput*).

8.5. Vokalizam

a) Gubljenje vokala (samoglasnika)

Za većinu posavskih govora slavonskog dijalekta, pa tako i za sikirevački govor karakteristično je gubljenje (redukcija) samoglasnika na svim mjestima u riječi. Na kraju riječi dolazi do redukcije zanaglasnih vokala, odnosno do gubljenja krajnjeg *-i* u kod glagola u infinitivu (*tračít, dojt, zamirljat, leć*). U govoru Sikirevaca zabilježeno je ispadanje samoglasnika *a, e, i* i *o*, a najviše primjera zabilježeno je kod samoglasnika *i*, koji se reducira u sredini i na kraju riječi, dok se samoglasnici *a* i *e* reduciraju samo na kraju riječi, a samoglasnik *o* uglavnom samo na početku riječi. Gubljenje krajnjeg vokala javlja se u polusloženicama (*bab-Ruža*), u infinitivu na kraju riječi (*radít, sadít*), kod krajnjih vokala veznika (*al, il*) te kod stezanja *ao* u *o* da se izbjegne zijev: (*zvo, do*).

Primjeri redukcije na početku riječi:

Ve godine ni bilo sniga.

Nije bilo neki soba vaki naki kauča.

Znaš ne ljude štoj su kod nas dolazili.

Primjeri redukcije u sredini riječi:

Ni **tolko** ni bilo kolača za kirvaj.

Moram ić dat jest **pilićma**.

Misla sam ti nješt kast, al' sam zaboravila.

Primjeri redukcije na kraju riječi:

Žene nisu smjele **ić** u selo.

Išle smo svake godine **traćit** poklade.

Niko to **ni** volio da žensko oda svuda.

b) Zamjena vokala

U sikirevačkom govoru zamjena samoglasnika česta je i može se pronaći kod svih samoglasnika. Nakon zamjene samoglasnika značenje riječi se ne mijenja, nego ostaje isto prvotnom značenju. Najviše zamjena zabilježeno je kod glasa *o*, koji u većoj mjeri zamjenjuje glas *a* (*čarape* → *čorape*, *krafne* → *krofne*, *gladan* → *glodan*, *stajati* → *stojati*). Česta je i zamjena glasom *i* (*pred* → *prid*, *pašnjak* → *pašnik*, *unutra* → *unutri*), zatim zamjena glasom *e* (*briga me* → *brige me*) i zamjena glasom *a* (*jel* → *jal*).

c) Stezanje samoglasničke skupine *ao* u glas *o*

Stezanje samoglasničke skupine *ao* > *o* provodi se kada je glas *a* nositelj naglaska te se najčešće pojavljuje kod glagolskih pridjeva radnih u 1. osobi jednine (*kao* → *ko*, *imao* → *imo*, *spavao* → *spavo*, *zvao* → *zvo*, *dao* → *do*, *stao* → *sto*). Međutim, ako se ispred vokala *o* ne nađe vokal *a* nego vokal *e* ili *i* onda se stezanje ne provodi, ali se dodaje intervokalno *j* (*ijo*, *ženijo*, *volijo*).

8.6. Konsonantizam

a) Gubljenje (redukcija) konsonanta

U govoru Sikirevaca gubljenje suglasnika zabilježeno je slabije nego gubljenje samoglasnika. Najistaknutiji je primjer gubljenje glasa *h* u potpunosti koje je jako izraženo u govoru. Od ostalih glasova najviše je zabilježeno gubljenje glasova *t* i *v* (*kaka* → *kakva*, *taki* → *takav*). Također, zabilježena je pojava zijeva u sredini riječi *čovjek* → *čoeck*.

b) Umetanje konsonanta

Umetanje suglasnika uglavnom se provodi na krajevima riječi (*onda* → *ondak*, *zbilja* → *zbiljam*), ali se ponegdje javlja i na početku riječi (*pao* → *spao*), te u sredini riječi u obliku intervokalnog *j* (*Gospa* → *Gojspa*, *bio* → *bijo*), *dobio* → *dobijo*).

c) Glasovi *č*, *ć*, *dž* i *đ*

Za glasove *č*, *ć*, *dž*, *đ* karakteristično je da se izgovaraju, ali i pišu, u skladu s hrvatskim standardnim jezikom. Govornici Sikirevaca prepoznaju razlike između navedenih glasova, što nije čest slučaj kod posavskih govora.

d) Glas *f*

U sikirevačkom govoru glas *f* najviše se javlja u posuđenicama iz njemačkoga jezika (*fajrunt*, *froštuk*, *fort*, *farba*, *firanga*, *ferije*). U nekim primjerima zabilježena je promjena u kojoj se glas *f* javlja kao zamjena za skupinu *hv* (*hvala* → *fala*).

e) Glas *j*

Glas *j* pojavljuje se u intervokalnopoložaju i na taj se način ostvaruje zijevo kod brojeva. U sikirevačkom govoru zabilježeno je i umetanje glasa *j* kod oblika za glagolski pridjev radni muškoga roda u jednini (*bio* → *bijo*, *dobio* → *dobijo*, *napravio* → *napravijo*, *jedanaest* → *jedanaest*, *osamnaest* → *osamnaest*). Osim navedenog, glas *j* javlja se kao hijatski glas iskonskoga *h* (*snaha* → *snaja*).

f) Gubljenje i zamjena glasa *h*

Sikirevački govor, kao i većina štokavskih govora, ne poznaje glas *h*. On se gubi u svim mogućim položajima u riječi, na početku riječi, u sredini i na kraju riječi. Također, zabilježeno je da se glas *h* često zamjenjuje glasom *v*, *j* ili *f* (*grah* → *gra*, *hodat* → *odat*, *othranita* → *otranita*, *sitnih* → *sitni*, *uhvatiš* → *uvatiš*). Također, u nekim je primjerima zabilježeno skraćivanje pojedinih riječi nakon gubljenja glasa *h* (*hoćeš* → *oćeš* → *oš*).

Primjeri zamjene glasa *h* glasom *f*: *hvala* → *fala*, *hvaljen Isus!* → *faljen Isus!*

Primjeri zamjene glasa *h* glasom *v*: *kuhala sam* → *kuvala sam*, *suhih šljiva* → *suvi šljiva*, *kuhalo se* → *kuvalo se*, *orasa* → *orava*

Primjeri zamjene glasa *h* glasom *j*: *u njihovoj kući* → *u njihovoj kući*

g) Prijelaz skupa *sc* u *šč*

Prijelaz skupa *sc* u *šč* zabilježeno je i u govoru i u pismu (*prosci* → *prošci*, *iscidit* → *iščidit*, *prasci* → *prašci*).

h) Glas *l* na kraju sloga

U sikrevačkom govoru zabilježeno je da glas *l* u imenicama na kraju riječi ne prelazi u glas *o*, (*stol*, *sol*) što nije česta pojava u posavskim govorima jer u većini govora glas *l* prelazi u *o*. Iznimka je jedino u glagolskom pridjevu radnom kada glas *l* prelazi u *o* te se glas *o* steže sa samoglasnikom ispred, ali ta je pojava objašnjena kada se govorilo o vokalizmu.

i) Alternacija suglasnika

Alternacija suglasnika provodi se kada glas *ž* prelazi u glas *r*. Taj prijelaz javlja se u 3. osobi jednine i u svim osobama množine prezenta (*može* → *more*, *možemo* → *moremo*). Ova fonološka osobitost nije u tolikoj mjeri zastupljena u posavskim govorima, ali je pronađena u govoru Babine Grede (Farkaš, Babić, 2010: 139).

9. Morfologija

Morfološka analiza obuhvaća sve promjenjive i nepromjenjive vrste riječi koje su zabilježene u sikrevačkom govoru, a razlikuju se u odnosu na standardni jezik. Obje vrste riječi bilježe velika odstupanja u odnosu na standardni jezik, a karakteristična su za posavske govore, a samim time i za govor Sikirevaca.

9.2. Promjenjive vrste riječi

9.2.1. Imenice

a) Imenice a-vrste (Ga)

U štokavskom se narječju javlja gramatička kategorija živosti te se često akuzativ izjednačuje za živo i neživo, odnosno živo i neživo imaju nastavak za živo, što znači da se akuzativ izjednačuje s genitivom (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 55). U akuzativu jednine imenica a-vrste zabilježen je nastavak *-a*, koji je izjednačen s genitivom.

Primjeri: *i malo kakog kolača*, *pravili smo pekmeza*, *kuvali smo kukuruza*

U dativu, lokativu i instrumentalu množine zabilježen je nastavak *-ima* (*biciklima*, *gostima*). Često dolazi do zamjene u kojoj genitiv množine preuzima ulogu lokativa množine (*u Samardžija*, *u*

Nikolića). Sinkretizam ovih padeža novija je pojava jer u Ivšićevo vrijeme oni još nisu bili u potpunosti izjednačeni (Berbić-Kolar, 2009: 23).

U instrumentalu imenica a-vrste zabilježena je i upotreba prijedloga *s/sa* prilikom označavanja sredstva, ali i društva (*s jednim čoekom, s jednim autom*).

U vokativu jednine imenica a-vrste zabilježen je nastavak *-e* (*rođak* → *rodijače*) i nastavak *-o* koji se javlja kod osobnih imena (*Ivane, Filipe, Tomislave, Mato*). Također, vokativ jednine muškoga roda ima i nastavak *-a* te brzi naglasak i jednak je nominativu jednine (*Ivã, Jozã*).

b) Imenice e-vrste (Ge)

Stjepan Ivšić navodi kako je za posavske govore karakteristična zamjena nastavka *-i* nastavkom *-e* u dativu i lokativu jednine kod imenica e-vrste (Ivšić, 1913: 136). U sikirevačkom govoru zabilježena je navedena promjena i to u sljedećim primjerima: *na slame, u ruke, po zime, u korizme, u tepsije, u bašče*. Sekereš objašnjava navedene nastavke i neprovođenje sibilizacije analogijom prema pridjevima *jaki, dragi* gdje nastavak *-i* stoji umjesto nekadašnjeg *-y* (Sekereš, 1966: 250).

U vokativu jednine imenica e-vrste u većini je primjera zabilježen nastavak *-o*, a u nekima *-a*, dok izvedenice na *-ica* imaju nastavak *-e*.

Primjeri:

Janjo, Mando, Marija, Eva, Marice, Katice

c) Imenice i-vrste (Gi)

Nominativ i akuzativ imenica *i*-vrste u nominativu i akuzativu jednine imaju ništični nastavak kao i u ostalim hrvatskim govorima te u tim padežima nisu zabilježena odstupanja.

Genitiv, dativ, lokativ i vokativ jednine imenica *i*-vrste imaju nastavak *-i* (*sol* → *solì*), ali ponegdje se može pronaći i nastavak *-e* (*po noće*).

Kod imenica u instrumentalu *i*-vrste u sikirevačkom je govoru zabilježen nastavak *-ju, -i* (*masti*), a u nekim primjerima zabilježen je i stari nastavak *-(j)om* (*mašćom*).

U dativu, lokativu i instrumentalu množine imenica *i*-vrste u sikirevačkom je govoru najčešći nastavak *-ima* (*kostima*), što je karakteristično i za ostale govore slavonskog dijalekta, ali i za hrvatski standardni jezik, te se, prema tome, ne bilježe odstupanja.

9.2.2. Zamjenice

Tijekom analize zamjenica u govoru Sikirevaca najviše je odstupanja od standardnog jezika zabilježeno u osobnim i pokaznim zamjenicama. U njima se redovito gubi glas na početku, a ponegdje i u sredini riječi, dok značenje ostaje nepromijenjeno.

a) Osobne zamjenice

U sikirevačkom govoru umjesto posvojne zamjenice *njezin* česta je upotreba genitiva osobne zamjenice *ona* (*došli su nje roditelji*). Također, u govoru Sikirevaca uočeno je da u se u zamjenicama *oni, one, ona, ono* tijekom sklonidbe upotrebljavaju oblici *ni, nji, njija, nje, nog*.

Primjeri:

znaš nu snašu, od nog majstora sestra, rezanci su većinom bili ni domaći

b) Pokazne zamjenice

Stjepan Ivšić navodi kako je pronašao niz zamjenica koje se javljaju u posavskim govorima, a razlikuju se u odnosu na standardni jezik (Ivšić, 1907: 31). U sikirevačkom govoru zabilježeno je gubljenje glasa *v* u svim primjerima. Osim glasa *v* u nekim primjerima dolazi do gubljenja početnih samoglasnika (*takog, taki, tako, vo, no, nu, vi, vog, naj*). Također, zabilježena je pojava u kojoj se neke pokazne zamjenice (*ovo, to*) i upitno-odnosna zamjenica govori tako da ih u potpunosti spoji sa zanaglasnim *je* kojemu se reduciralo *-e* (*toj bilo neki dan*).

c) Posvojne zamjenice

U posvojnim zamjenicama zabilježeno je gubljenje glasa *h* koji je zamijenjen glasom *j* koji se nalazi u intervokalnom položaju. Zamjenica *njezin* uvijek se javlja u kraćem obliku *njen* (*mi smo živjeli zajedno u njihovoj kuće dok se nismo podijili*).

d) Neodređene zamjenice

Tijekom analize neodređenih zamjenica u govoru Sikirevaca zabilježeno je nekoliko odstupanja od standardnog jezika. Umjesto glasa *n* prevladava glas *nj*. Osim zamjene glasa *n*, zabilježeno je i gubljenje glasa *t* u sredini riječi (*njeki, njeko, nješt, niko*).

9.2.3. Pridjevi

Tijekom analize pridjeva nije zabilježeno previše odstupanja od standardnog jezika. Jedino što je zabilježeno je sklanjanje neodređenih pridjeva kao da su određeni pridjevi te dodavanje glasa *j* u

komparativu pridjeva. Česta je upotreba pridjevnih zamjenica u kojima dolazi do gubljenja glasa *v* te dodavanje nastavka *-aki*.

a) Određeni i neodređeni oblik

U sikirevačkom govoru, kao i u većini govora slavonskog dijalekta, dolazi do izjednačavanja oblika za određeni i neodređeni oblik pridjeva te se svi pridjevi sklanjanju kao određeni.

Primjeri:

moralo je bit friškoga kruva

ni bilo velikog kauča ni ništa ko sada već samo senija

Međutim, zabilježena su i dva primjera u kojima se pridjevi sklanjanju kao neodređeni:

bude slame i novaca sitni

jeli smo kruva masna

b) Pridjevne zamjenice

U sikirevačkom govoru zabilježena je česta upotreba pridjevnih zamjenica (*taki, naki, vako, nako, svakaki, nikaki*).

c) Komparacija pridjeva

Komparativi pridjeva imaju nastavak *-iji, -ji*, a superlativ se tvori tako da se na komparativ doda prefiks *-naj*. U komparativu u ponekim primjerima dolazi do umetanja glasa *j*, a u ostalim primjerima nema razlike od standardnog jezika, dok je u superlativu isti oblik kao i u standardu, samo je razlika u naglasku riječi (*jačji, širji, gorji, težji, svečaniji, stariji, najstariji, najbolji, najodgovorniji, najjači*). Također, zabilježena je osobitost gubljenja glasa *h* na kraju oblika za genitiv množine muškoga i srednjega roda (*stariji, pametni, skuplji*).

9.2.4. Glagoli

Govor Sikirevaca specifičan je i po svojim glagolskim oblicima u kojima su zabilježene raznolike promjene u odnosu na standardni jezik. Najviše je promjena zabilježeno u infinitivu, prezentu, glagolskom pridjevu radnom i glagolskom pridjevu trpnom. Upotreba imperfekta nije zabilježena ni u jednom primjeru, dok je aorist zabilježen u nekoliko primjera, a u ostalim glagolskim oblicima nisu zabilježena znatna odstupanja od standardnog jezika.

a) Infinitiv

Tijekom fonološke analize zabilježeno je da u govoru Sikirevaca prevladava krnji infinitiv, odnosno infinitiv koji gubi svoj završni nastavak *-i* (*jest, spavat, radit, pušćat, živit, kuvat, prat, klat, kopat*). Navedena pojava karakteristična je za većinu govora slavonskog dijalekta, dakle, može se zaključiti da i sikirevački govor u potpunosti ima obilježja slavonskog dijalekta. U govoru Sikirevaca zabilježena je i pojava završetka *-nit* kod glagola u infinitivu koji u standardnom jeziku imaju infiks *-nuti*. U navedenim primjerima može se uvidjeti kako dolazi do gubljenja završnog nastavka *-i*, a zatim dolazi do zamjene glasovne skupine *-nu* u skupinu *-ni* (*priviknit, kleknit, metnit, prikinit, dignit se*). Osim prethodno navedenog infinitivnog nastavka *-nit*, zabilježena je još jedna promjena nastavka, a to je zamjena sufiksa *-liti* koji prevladava u standardnom jeziku sufiksom *-ljat* (*naljat, proljat, uljat, poljat*).

b) Present

Za prezentske oblike u govoru Sikirevaca može se uočiti pojava različitih nastavaka od onih koji su zabilježeni u standardnom jeziku. U prezentu 3. osobe množine prevladava nastavak *-aje* na mjestima gdje se u književnom jeziku pojavljuje *-aju*. Ljiljana Kolenić smatra da se govori slavonskog dijalekta mogu podijeliti u tri skupine s obzirom na prezentski nastavak u 3. osobi jednine (1. *-iju/-uju*, 2. *-aje*, 3. *-u*). U govoru Sikirevaca prevladava nastavak *-aje*, prema tome, Sikirevci pripadaju drugoj skupini (Kolenić, 1997: 111).

One pjevaje u crkve. Deca se više neigraje vani. Deca danas više neslušaje roditelje.

Niječni oblik glagola biti u 3. osobi jednine prezenta često glasi *ni*, odnosno javlja se redukcija samoga skraćenoga oblika glagola. Zanimljani oblik prezenta glagola biti u 3. osobi jednine česta je pojava na cijelom prostoru slavonske Posavine (Berbić-Kolar, Kolenić, 2014: 58). Pojavljuje se samo oblik *ni* koji može stajati i na naglašenom mjestu u rečenici:

ni bilo novaca, ni bilo ribe, ni bilo svakaki kolača

c) Perfekt

Kod upotrebe perfekta posebno je izražen enklitički oblik pomoćnog glagola *biti* i povratna zamjenica *se*. Perfekt se ne tvori pomoćnim glagolom *biti* u prezentu i glagolskim pridjevom radnim, nego samo glagolskim pridjevnom radnim, a glagol *biti* je izostavljen (*išla doma*). U jednom primjeru zabilježena je promjena infinitivne osnove, a infinitivni nastavak ostaje nepromijenjen, odnosno ostaje samo nastavak *-t*, budući da se nastavak *-i* gubi u svakom infinitivnom obliku. Riječ je o infinitivnom obliku glagola *misliti* koji mijenja svoju osnovu, a oblik glasi *mišljet* te se ne može upotrijebiti kao infinitiv već je uvijek u obliku i značenju perfekta.

Iz navedenog se može uvidjeti kako se javlja drugačiji poredak riječi u izricanju perfekta u 3. osobi jednine kada se uz glagol javlja zamjenica *se*.

To se je postilo na Badnjak. Pekla se je ljepina. Mišljela sam ti nješt kast.

d) Pluskvamperfekt

Upotreba pluskvamperfekta zabilježena je samo u jednom primjeru te nije zabilježena različitost u odnosu na standardni jezik (*prije dvi nedilje bila išla u bolnice*). Također, iz navedenog primjera vidljivo je da se gubi oblik *sam* pomoćnog glagola *biti*, kao i u perfektu.

e) Glagolski pridjev radni

Za većinu posavskih govora, pa i za sikirevački govor, karakteristično je stezanje samoglasničke skupine *-ao* u *-o* kod upotrebe glagolskog pridjeva radnog u muškom rodu u 1. osobi jednine. Glas *l* ne ostaje na kraju, nego prelazi u glas *o* te se on steže s prethodnim vokalom. U nekim primjerima glagolskog pridjeva radnog dolazi do sažimanja unutar riječi (*otišao* → *ošo*) što je vjerojatno analogija prema glagolu *došo* (Jozić, 2004: 34). Glas *l* ne ostaje na kraju, nego prelazi u glas *o* te se steže s prethodnim vokalom (*imo, kazivo, zno, nazvo, čuvo, išo, igro, prošo, reko, moro, pričo, ošo*). Zatim, ako se ispred *-o* nalazi *-i* dolazi do umetanja intervokalnog *-j* između *-i* i *-o* (*pijo, bijo, radijo*).

f) Glagolski pridjev trpni

U glagolskom pridjevu trpnom zabilježene su nepravilnosti u kojima se javlja sufixi *-t*, *-to*, *-ta* umjesto sufixa *-n* (*udata, spremito, napravito, završito*).

g) Futur I.

Tijekom analize zabilježen je futur I. koji se tvori od infinitiva i enklitičkih oblika prezenta glagola *tjet/ćet*. Kad se navedeni enklitički oblici nađu iza infinitiva, prislanjaju se za infinitivnu osnovu koja nastaje gubljenjem infinitivnog završetka *-(t)i*, odnosno *-(ć)i*, enklitika zajedno s glagolom čini naglasnu cjelinu (*doću, vidiće, kupovaće, iće, tražiće*).

h) Imperativ

Imperativ je zabilježen u čestoj upotrebi s česticom *de* koja dolazi ispred njega.

de mi donesi vode, de mi dodaj daljinski, de idi to ispitivat nekog drugog

Zabilježena je i upotreba riječi *ajd/ajde* za pojačavanje ili ublažavanje zapovijedi koja se pojavljuje ispred imperativa.

ajde izidite odatle više, ajd nemoj me zafrkavat

U tvorbi imperativa zabilježeno je i gubljenje glasa *j* na kraju riječi.

Ne smi se to radit. Popi vode biće ti bolje. Nasmi se malo.

9.2.5. Brojevi

U sikirevačkom govoru mogu se pronaći glavni i redni brojevi te brojevne imenice i priložni brojevi. Broj *jedan* i *dva* imaju oblike za sva tri roda *jedna/jedno/jedan*, *dva/dvoje/dvije*, dok svi ostali brojevi imaju samo jedan oblik za sva tri roda (*tri*, *četiri*, *pet* itd.). Broj *jedan* u nekim primjerima upotrebljava se u značenju neki.

jedni kolači s makom i orasima, bio jedan đeđ što je to donio

U sikirevačkom govoru brojevi od jedanaest do dvadeset razlikuju se od standardnog jezika jer imaju umetnuti glas *j* na mjestima gdje se u standardu nalazi glas *e* (*jedanajst*, *dvanajst*, *trinajst*, *četрнајst*, *petnajst*, *šesnajst*, *sedamnajst*, *osamnajst*, *devetnaest*).

Brojevne imenice pojavljuju se u nekoliko primjera, ali ponekad se umjesto njih upotrebljavaju glavni brojevi.

Ja imam tri kćere, a moja sestra Eva ima šestoricu sinova. Dolazila su mi nekad u položaje ona dva mala dečka što žive priko puta.

Također, zabilježena je i upotreba priložnih brojeva:

Jedamput ću ti to ispričati sad nemam kad. Dvaput sam išla sedmi razred.

9.3. Nepromjenjive vrste riječi

Nepromjenjive vrste riječi bilježe znatno manja odstupanja u odnosu na promjenjive vrste riječi, a najviše je promjena prisutno kod priloga i veznika.

9.3.1. Prilozi

U govoru Sikirevaca zabilježen je izrazito veliki broj priloga koji se razlikuju od onih u standardnom jeziku, stoga su, radi lakše preglednosti, podijeljeni po kategorijama mjesta, vremena i načina.

Prilozi mjesta: *tud, vud, namo, vamo, tam, odnjekud, odostrag, naprvo, izatraga, neđe, otkale, ozgor, ovudam, njege, sprida, digot*

Prilozi vremena: *uvik, ranije, ondak, izajutra, k večere, vazdam, pridveče, sutradan, uvečer*

Prilozi načina: *njekako, vako, nako, tako, drukčije, zbiljam, džabe*

Također, u sikirevačkom govoru zabilježeno je nerazlikovanje mjesta, cilja i smjera, što pokazuju sljedeći primjeri:

De ćeš? Di ideš? Kud ideš? Vamo smo jučer išli na njive.

Prema hrvatskom standardnom jeziku, oni bi trebali glasiti:

Kamo ideš? Ovuda smo jučer išli na njive.

Također, većina priloga na kraju dobivaju navezak *-k* u podravskim govorima (Mance, 2014: 8), dok je u posavskim govorima zabilježena pojava naveska *-m*. U sikirevačkom govoru zabilježena je pojava oba naveska (*ovudam, ondak, zbiljam*).

9.3.2. Prijedlozi

Prijedlozi su u govoru Sikirevaca zabilježeni slabije nego prijedlozi, većina ih je istog oblika kao u standardnom jeziku, ali se različito upotrebljavaju. Zabilježena su dva prijedloga koja se razlikuju (*š* i *krož*).

Bila je fronta krož selo.

Išla sam š njome na biciklima u Đakovo.

Zabilježena je upotreba prijedloga *s(a)* u značenju sredstva, a ne samo društva, što je također jedna od odlika slavonskog dijalekta. Prvi primjer prikaz je upotrebe prijedloga u značenju sredstva, a drugi je primjer prikaz upotrebe u značenju društva.

Imaje tri sviće naredite zavezane sa lanom.

Išla sam na stan sa svojim čoekom.

9.3.3. Veznici

U sikirevačkom govoru zabilježeni su isti veznici koji se pojavljuju i u standardnom jeziku, ali s pojavom redukcije kod završnih vokala (*al', nit'*). Također, zabilježen je i primjer u kojemu se glas *n* zamjenjuje glasom *v* (*vego*). Pojava veznika *već* zabilježena je kao najučestalija upotreba

veznika. Također, u govoru su zabilježene i riječi (poštalice) koje imaju ulogu veznih sredstava, a služe kako bi se ispunile praznine u govoru (*jel, jal, ondak, i onda*).

Primjeri:

i ondak** smo malo po malo orušili staru zgradu i započeli praviti štagljeve **i ondak** jedan čardak veliki **jal

*samo se kuvalo i pravilo jelo i **eto** to je bio Božić*

9.3.4. Čestice

U sikirevačkom govoru zabilježene su čestice kada se želi posebno istaknuti određena radnja. Čestice se upotrebljavaju u službi glagolskog načina imperativa te se pojavljuju kada se želi dodatno naglasiti radnja koja se događa (*eto, neka, baš, ajde, čak*).

9.3.5. Usklici

U govoru Sikirevaca zabilježena je česta upotreba usklika u različitim značenjima npr. uslik *joooj* zabilježen je kada se želi izraziti negodovanje ili nepoželjna situacija/ponašanje (*joooj, moram sutra raditi u polju, a ni lipo vrime*). Međutim, zabilježen je i primjer u kojemu on označava ushićenje ili najavu pozitivnog događaja (*joooj jedva čekam svatove*).

10. Sintaksa

Područje sintakse pokazat će kakav je poredak riječi i rečenica prisutan u sikirevačkom govoru te koje su vrste rečenice zabilježene u govoru. Osim navedenog, navest će se i stil koji prevladava u svakodnevnom govoru.

10.1. Red riječi u rečenici

U sikirevačkom govoru često je prisutna inverzija u govoru, odnosno obrnuti poredak riječi u rečenici, a najčešće imenica dolazi ispred pridjeva. Prevladava slobodan red riječi u rečenicama, što je jedna od odlika razgovornog stila.

Primjeri:

vatra** tamo **velika

kolači** se pekli **slatki

***tri sviće** naredite*

pod tim stoljnikom bude slame i novaca sitni

vatra tamo velika

cili dan guske budu u kanalu i po jelasu fino

10.2. Vrste rečenica

U sikirevačkom je govoru zabilježena najčešća upotreba jednostavnih proširenih rečenica te nezavisno složenih rečenica, od kojih prevladavaju sastavne i suprotne, dok su rastavne, zaključne i isključne rijetko zabilježene. Od zavisno složenih rečenica u velikom broju zabilježene su vremenske, mjesne i objektne rečenice, dok su ostale rijetko zabilježene ili nisu zabilježene uopće. U svakodnevnom govoru česta je pojava iznimno kratkih rečenica, dok kod pripovijedanja prevladavaju iznimno duge rečenice, naročito kod opisivanja pojedinih događaja. Rečenice se povezuju veznim sredstvima, a u sikirevačkom govoru riječi *i ondak*, *i eto* zabilježene su kao najčešća vezna sredstva kojima se govornici služe kako bi se ispunile praznine u govoru.

Sastavne rečenice:

Svaki dan se radilo i eto tako se živilo.

Teško je bilo i eto sve smo pribrodili.

Suprotne rečenice:

Jela su bila drukčija vego što su danas.

Nije bilo ribe, vego se jelo gra ili sùpa paradajzova.

Objektne rečenice:

Čuli smo da je on poginio tamo.

Vremenske rečenice:

Kad sam u školu išla, bila sam odličan đak.

Imala sam pet godina kad mi je dada poginio.

Imali smo okupljanja u sokaku kad smo bile cure.

Mjesne rečenice:

Išli smo na stan tamo kod autoputa, tamo smo stan imali.

Držali smo guske tamo dole gdje je jela bio.

10.3. Razgovorni stil

U govoru Sikirevaca prevladava razgovorni stil u kojemu dolazi do umetanja cijelih rečenica u tijek pripovijedanja, što se također može pripisati spontanosti pripovijedanja ili razgovornome jeziku. Prevladavaju iznimno duge rečenice kad se radi o opisivanju nečega ili prepričavanju pojedinih događaja. U govoru kazivačica mogu se čuti vezna sredstva koja služe kao poštapalice (*jel, jal, eto, ondak*).

Kod nas je bivo kirvaj sveti Josip i ondak se ide u crkvu jal i bude jal i nema to sad da se nješta peče puno i da se nečega pravi puno.

Poslije je to slavito bila je pečenka i kolači se pekli i kolači slatki i fino piće i svega i onda u kućama u nas bila soba velika i senija velika nije bilo stolica vege klupe posjedamo tud jedemo i pijemo i nije bilo neki soba vaki naki ni kauča ni stolica ni ništa.

11. Tvorba riječi

U tvorbi riječi analizirat će se podrijetlo i učestalost imena i prezimena u Sikirevcima. Život u kućnim zadrugama imao je posljedicu pojavu obiteljskih nadimaka pojedinih obitelji koji se i danas koriste. U tvorbi ženskih imena često se dodaje muško ime supružnika ili oca kako bi se jasnije znalo na koju se osobu to odnosi. Prikazat će se i najučestalija prezimena koja prevladavaju u Sikirevcima te način njihove tvorbe.

11.1. Tvorba imena

Kod govornika slavonskog dijalekta zabilježena je tvorba izvedenica od osnovnih osobnih imena. Izvedenice od muških osobnih imena često se tvore na *-o, -a, -eta, -ina* i *-oš* (Despot, 2007: 49). Najčešća muška imena u Sikirevcima: *Josip (Jozo, Joz), Ivan (Ivo, Iva), Antun (Tunjo, Tunja), Stjepan (Stipo, Stipa), Matej (Mato, Mata), Petar (Pero, Pera)*. Izvedenice od ženskih osobnih imena najčešće se tvore nastavcima *-a, -ica, -ena, -uša* i *-ača*. Kod ženskih imena može se uočiti povezivanje sa starijim članovima obitelji, najčešće s ocem ili supružnikom, čije se ime ili prezime dodaje nakon ženskog imena kako bi se dodatno pojasnilo

na koga se to ime odnosi. Najčešća zabilježena ženska imena u Sikirevcima: *Marija (Mara, Marica), Katarina (Kata), Eva (Evica), Ana, Lucija (Luca)*.

U govoru Sikirevaca prevladava i karakteristična pojava koja se javlja u tvorbi riječi slavonskog dijalekta, a riječ je o svezi riječi u kojoj prvi dio polusloženice ostaje nepromijenjen, a osobno se ime u drugom dijelu sklanja. Prvi dio polusloženice predstavlja rodbinski naziv, ali on ne mora nužno značiti da je navedena osoba u rodbinskoj vezi sa sugovornikom, nego se ti nadimci upotrebljavaju iz poštovanja prema starijim osobama ili kako bi ih se поближе označilo, odnosno objasnilo na koju se osobu odnosi (*bać-Mata, bab-Reza, snaš-Eva*). Međutim, u sikirevačkom govoru zabilježeni su neki primjeri gdje se sklanja i prvi dio polusloženice (*đed-Tunje/đeda-Tunje, đed-Vinke, đeda/Vinke, bab-Ruže/babe-Ruže*).

11.2. Tvorba prezimena

Većina prezimena u Sikirevcima tvori se nastavkom *-ić*. Za Sikirevce su karakteristični obiteljski nadimci koji se dodaju pojedinim obiteljima kako bi ih se поближе i jasnije odredilo. Pretpostavlja se da su ona nastala po imenu jedne osobe iz kućne zadruge koja je nosila to ime te je obiteljski nadimak nastao po imenu jedne muške osobe i počeo se upotrebljavati kako bi označio sve osobe iz te zajednice. U Sikirevcima se obiteljski nadimci tvore od posvojnog pridjeva nastalog od osobnog imena ili nadimka odnosno sufiksima *-ovi, -evi, -ini* (*Katičini, Luketini, Stojanovi, Krlavini*). Većina sikirevačkih prezimena šokačkog je podrijetla, što je tipično za većinu slavonskih prezimena. Najčešća prezimena zabilježena u Sikirevcima ona su s nastavkom *-ić* (*Galović, Jarić, Lučić, Marković, Nikolić, Rakitić, Živić*) (Nikolić, 2004: 95-101.).

12. Leksikologija

Leksik je jezična razina koja je najsklonija promjenama te je podložna različitim vanjskim utjecajima. Rječnik Sikirevaca izrazito je bogat i zanimljiv, a razvitku leksika pogodovali su razni stari običaji, način života ljudi i stil odijevanja te različite društveno-političke i teritorijalne promjene koje su događale te su, prema tome, u govoru Sikirevaca zabilježeni turcizmi, germanizmi i hungarizmi. Turci su izrazito dugo okupirali područje Slavonije, stoga ne iznenađuje činjenica što turcizmi čine najvažniji sloj usvojenog stranog leksika u seoskim govorima (Andrić, 2003: 17-27.). Povijesne prilike i stoljetni dodiri s određenim zemljama doveli su do velikog jezičnog posuđivanja i to ponajviše riječi iz njemačkog, turskog i mađarskog jezika. Leksik je izrazito važno proučavati jer se iz njega saznaje mnogo toga o načinu života ljudi, starim običajima te osim jezičnih podataka doznajemo i kakva je bila izvanjezična zbilja Sikirevčana kroz povijest.

a) Germanizmi

froštuk, farba, fleka, amper, šporet, štrudla, kifla, sos, šunka, supa, štirka, šlic, enklanje, štrikanje, šupa, štagalj, anjfur, veš, rerna, frtalj, šamlica, šlajbuk

b) Turcizmi

ćuprija, avlija, šamija, pendžer, marama, bećar, divaniti, komšiluk, tepsija, sokak, drum, kesa, peškir, veresija, sanduk, kusur, kajmak, ćufte, bašča

c) Hungarizmi

aldumaš, baća, nena, marva, vašar, ašov

Neke od posebnosti sikirevačkog leksika različiti su dijelovi narodne nošnje, imenovanje različitih vrsta jela i kućnog namještaja:

a) Odjeća i tkanine

rubina, općelak, krila, ponjava, milje, ćošak, špenzla, šamija, marama, bluza

b) Imena različitih vrsta jela

bećarac, supita, taćci, pogača, ljepina, saljenjaci, krofne, kiselo mliko, ćoravi paprikaš, štrudla, supa, džigerica, devenica, krofne, maune, pereci

c) Građevinarstvo i namještaj

špajz, hoklica, senija, pendžer, kućar, ambar, anjfur, ćuprija, sikira

d) Poljoprivreda

jutro, stan, pašnik, pilićar, vrtov, marva, namirljivat

12.1. Rječnik sikirevačkog govora

Ovaj rječnik abecedni je prikaz riječi koje su zabilježene u sikirevačkom govoru i razlikuju se od korpusa hrvatskog standardnog jezika te imaju drugačije značenje od onoga u standardnom jeziku, a karakteristične su za mjesni govor Sikirevaca. Poneke riječi nisu izvorno sikirevačkog podrijetla, ali prevladavaju u govoru, dok su poneke riječi karakteristične isključivo za sikirevački govor. Svaka je riječ obilježena onim naglaskom koji je zabilježen u govoru Sikirevaca. Ovaj rječnik predstavlja leksičko blago sikirevačkog govora te prikazuje

prisutnost pojedinih riječi iz turskog, mađarskog i njemačkog jezika koje se i dalje upotrebljavaju.

AJDAMÄK – klip kukuruza

ÄNJFUR – velika ulazna vrata, kapija, kolni ulaz u dvorište

ÄLDUMASŒ – čašćenje, slavljenje nečega što je za pohvaliti se, slaviti nešto

ÄMBAR – dvorišna zgrada koja služi kao spremište za žito, ječam i sl.

ASŪRA – pokrivač od lana

AVLĴJA – dvorište

BÄBA – 1. starica, starija žena, 2. očeva ili majčina majka (baka)

BÄBO – otac

BÄĆA – brat ili bratić

BÄLA – veliki svežanj sijena ili slame

BALJEZGÄT – pričati gluposti

BÄŠĆA – vrt

BEĆÄR – veseljak

BEĆÄRAC – vrsta slavonske narodne pjesme

BICĴKLE – bicikl

BIRTĴJA – ugostiteljski objekt

BĴT SE – potući se s nekim

BRAŠÄNĆEVO – blagdan Tijelova

BRIGĚ ME – ne zanima me

BĴKAT – pomiješati

BUŠÄRI – maškare

CÄBRENO – nekusno

CĚBAT SE – ljuljati se

CĚKER – 1. pletena otvorena torba za nošenje, 2. zabava za vrijeme poklada

CĚNDRAT – plakati, zanovijetati

CEREKÄT SE – smijati se, glupirati se

CĴDIT – cijediti

CĴPAT – cijepati

CRVĴĆI – vrsta tijestenine za juhu

ČABÄR – drvena posuda šireg dna s ručkama

ČARDÄK – drveno spremište izgrađeno na stupovima, služi za spremanje kukuruza

ČĪČA – stric, stariji čovjek
ČĪKO – stric, stariji čovjek
ČOKĀNJČIĆ – čašica za rakiju
ĆÚKO – pas
ĆUPRĪJA – mostić preko kanala
DĀDA – otac
DĀDO – otac
DĀNGUBIT – uzaludno gubiti vrijeme
DĚ – izraz poticanja, hajde, idi
DĪČIT SE – ponositi se nečime
DIVĀNIT – razgovarati
DĪTE – dijete
DÔDIT – doći
DÒMA – kuća
DRŪGA – prijateljica
DRŪM – cesta
DUCĀN – trgovina
DUKĀT – zlatnik, zlatni novac, zlatnik kao ukras uz nošnju, simbol bogatstva
DŽEZVA – posudica za kuhanje kave
DŽUMBÛS – veliki nered
ĐÁK – učenik
ĐĚ – gdje
ĐECĀ – djeca
ĐÉVER – brat ili bratić od mladoženje, djever
ĐEVERÛŠA – djeveruša
EKSĚR – čavao
ÉKLANJE – henklanje, kukičanje
FĀLA – hvala
FĚRIJE – praznici
FĪRANGA – zavjesa
FĪŠ – riblja juha
FLĚKA – mrlja
FLĚKICE – vrsta tjestenine za juhu
FÒRT – stalno
FRIŠKŌ – svježe

FRÖSLUK – prsluk
FRÖŠTUK – doručak
FRTĀLJ – četvrt
FÛRTAM – stalno
GARAVÛŠA – cura tamnije puti
GÊ – gdje
GNJÍZDO – gnijezdo
GÔD – proštenje, blagdan župe, crkvena svetkovina
GRÂ – grah
GRÀBIĆ – drvo koje se sadi za Prvi maj
GRÀBILICA – pribor za juhu
GRÀNIČAR – dječja igra s loptom
GUNĐĀT – prigovarati, negodovati
HÖKLICA – kuhinjska stolica bez naslona
IGRĀT – plesati u kolu
ÏSKAT – tražiti, moliti
ISTAMBURĀT – istući nekoga
ISTOVĀRLJAT – istovarivati
IZĀJUTRA – ujutro
IZATRĀGA – iza
IZMÍRIT SE – pomiriti se
JĀJCE – jaje
JĀL – jel
JËTRVA – žena udana za muževog brata
JÖK – ne
JÛTRO – mjera za zemljište
KÁJAT – žaliti nekoga tko je umro
KAJMĀK – vrhnje
KÀJSIJA – marelica
KÁNIT – planirati
KARĪKARI – gosti koji dođu nepozvani u svatove
KAZĪVAT – govoriti
KËR – pas
KËRMA – kvasac
KIFLÏCE – slatki kolači od dizanog tijesta

KÌRVAJ – crkveni god koji se slavi u selu
KLÈCALO – drvene klupe u crkvi
KOB AJÂGE – kao, tobože
KOMŠĪJA – susjed
KOMŠILÛK – susjedstvo
KORĪTO – 1. drvena posuda za pranje rublja, kupanje, 2. hranilica ili pojilica za stoku
KRIZBÀN – bor, božićno drvce
KRÔFNE – krafne
KRSTÄ – donji dio leđa
KULINÄČA – suhomesnati proizvod, kulenova seka
LÄJSNA – letvica
LÂNE – prošle godine
LAVÔR – posuda za pranje
LEDĪNA – travnjak, livada, neobrađena, neiskrčena zemlja
LEMÔJZINA – novac koji se daje u crkvi, dobrovoljni prilog
LÉNIJA – poljski put
LÖKŠE – loptice od dizanog tijesta
LÛKNO – crkveni porez
LJEPĪNA – lepinja, dizano tijesto
LJÛCKI – ispravno, pošteno, onako kako treba
MA KAKĪ – nema šanse
MAJSTORĪCA – stručnjakinja za nešto
MÂRVA – stoka
MÄT – majka
MÀUNE – mahune
MESÄRA – klanje, svinjokolja
MĪLOST – poklon koji dobiješ kada ideš u goste
MĪSARI – ljudi koji idu na misu
NADOMĪTAT – dodati nešto
NAMIRLJĪVAT – nahraniti domaće životinje
NÄPOLJE – van
NÄPRVO – naprijed
NÄ TĪ – evo ti
NEDĪLJU DÄNA – tjedan dana
NÉNA – starija sestra ili sestrična

NĚŠ – nečeš

NOŠNĚ – odjeća i obuća domaće izrade i prirodne tkanine i platna tipična za pojedina naselja

ODOSTRĚG – iza

OPIJĚLO – obred posvećen mrtvima na groblju

ORANĚJA – velika posuda za kuhanje jela na vatri

OTĚRAK – ručnik

OTRĚNIT – odgojiti, odrasti

OZĚBST – prehladiti se

PĚR – nekoliko

PARĚCA – školska prijateljica, vršnjakinja

PĚTRICE – krunica

PĚŠNIK – zemljišna površina koja se koristi za prehranu i uzgoj stoke ispašom

PEĚENĚCI – kuhani kukuruzi

PĚNDŽER – prozor

PERĚCI – slani kolači od dizanog tijesta koji se u ostalim mjestima nazivaju kiflice

POGĚĚA – vrsta kruha, tijesto od kvasca i brašna

POLOŽĚJAC – djeca koja dolaze ujutro na Badnjak

PRIMĚTAT – preslagivati

PRĚVA – pogača od kukuruznog brašna (jela se umjesto kruha)

PĚCAVICE – prženi kukuruz, kokice

PĚCE – dugme

PĚRA – jelo od kukuruznog brašna

PĚŠĚAT – pustiti

RĚJLIKA – posuda

RĚJTOZNE – muške hlače za jahanje, dio nošnje

RAZVIJĚLO – predmet za razvijanje dizanog tijesta

RĚRNA – pećnica

RĚN – hren

REVĚT – plakati

SĚRANA – sprovod

SENĚJA/SINĚJA – stol

SĚJALICA – žarulja

SIKĚRA – sjekira

SKĚNIT – isplanirati

SNÁŠA – starija žena
SOKĀK – sporedna seoska ulica
STĀN – kućica u polju
STAROVĪRSKI – starinski
STÛPKA – alat za tucanje maka
SUŠĀRA – prostorija za sušiti meso
SVETĒNJE – hrana koja se nosi u crkvi na dan prije Uskrsa
SVĪT – narod, ljudi
ŠALÛFI – roletne
ŠĀMLICA – niska stolica bez naslona
ŠÁPE – vrsta kolača
ŠIFONJĒR – ormar
ŠLĀJBUK – novčanik
ŠLĪNGANJE – vezenje, čipkanje
ŠLJEVĪK – zemljište na kojemu se nalaze stabla šljive
ŠŎLJICA – šalica
ŠPÁGA – uže
ŠPĀJZ – ostava, smočnica
ŠPĒNODLA – pribadača
ŠPŎRET – peć na drva
ŠTÁGALJ – prostorija u dvorištu za spremanje sijena i slame
ŠTĀLA – zgrada u kojoj se drže i hrane domaće životinje
ŠÛPA – prostorija u dvorištu
TAVĀN – potkrovlje kuće
TĪSKALICA – tehnička olovka
TĒNTAT – zezati nekoga
TKĀNICA – široki tanki pojas u bojama za narodnu nošnju
TRĀČIT – slaviti nešto
TRÛLJAVO – poderano
TÛD – ovdje
TÛPIT – stalno ponavljati isto
U TŎ DOBĀ – u to vrijeme
UVÁŽANJE – uvoziti
VĀKO – ovako
VĀMO – ovamo

VÀNJSKA PĚĆ – dvorišna peč zidana ciglom
VÁŠAR – sajam
VÀZDAM – uvijek
VEČĚRNJE – popodnevene mise
VEKNÄ – cijeli kruh
VERESĚJA – posuđivanje novca na povjerenje
VLÂS – kosa
VRĚHOVI – špicevi za tehničku olovku
VRĚPAT – petljati po nečemu
VRPOLJĚT SE – biti nemiran
VRĚTOV – vrt
ZÄDANA – po danu
ZAKLĚPAT – zaključati
ZANOVĚTAT – prigovarati
ZVANĚCA – nevidljiva granica koja dijeli susjede
ZVÖCAT – prigovarati
ŽĚCAT – moliti nekoga za nešto, najčešće novac
ŽĚVAD – domaće životinje (od peradi)
ŽMĚRKE – dječja igra

13. Zaključak

Na kraju rezultata istraživanja jezične analize sikirevačkog govora, koje se temeljilo na ispitivanju govornika treće životne dobi, iz posavskog naselja Sikirevci i detaljne analize može se zaključiti kako sikirevački govor, koji pripada skupini posavskih govora, čuva sva obilježja

slavonskog dijalekta te ih i dalje redovito upotrebljavaju u svojoj komunikaciji. Istraživanja pojedinih govornih varijanti izvršena su na nekoliko razina, u kontekstu gramatičke, na razini fonologije, morfologije, sintakse i tvorbe riječi, dok je rječničko blago prikupljeno metodama leksikologije. Sikirevački govor oslikava stanje posavskih govora kakvo je sačuvano do danas zorno prikazujući njihova stara jezična obilježja. Govor Sikirevaca primjer je šokačkog govora koji je i dalje prisutan u govoru njegovih mještana. Istraživanja koja su provedena na području Sikirevaca potvrdila su pretpostavke da je u Sikirevcima i dalje očuvan šokački govor koji se temelji na upotrebi akuta, ikavko-jekavskom odrazu jata i bogatstvu raznolikog leksika. Govornici starije životne dobi najbolji su primjer očuvanja šokačkog govora posavskog sela Sikirevci u kojemu zavičajni govor i dalje živi. Stara akcentuacija i dalje se čuva, naročito zavnuti naglasak koji je temeljan za prepoznavanje sikirevačkog govora. On je zabilježen kod gotovo svih govornika starije populacije. U ponekim primjerima vidi se utjecaj novoštokavštine koja sve više dolazi u govor pod utjecajem suvremenih medija koji se u današnje vrijeme sve više koriste. Odraz jata koji prevladava je ikavsko-jekavski, ali je zabilježena pojava dvostrukosti kod istih riječi ovisno o situaciji u kojoj se nalaze, iste se riječi nekad javljaju u ikavskom obliku, a ponekadu jekavskom obliku. Pravila o odrazu jata koja je zabilježio Stjepan Ivšić, svrstavajući Sikirevce u prvu skupinu posavskih govora, poštuju se i danas. Ponegdje su zabilježeni i ijekavski oblici koji se pojavljuju pod utjecajem standardnog jezika. Uz navedena fonološka obilježja, gubljenje glasa *h* također je zabilježeno kao jedno od glavnih odlika sikirevačkog govora, ali i ostalih posavskih govora. Prisutnost šćakavizma i dalje je očuvana, ali se svakodnevno gubi iz upotrebe te je vjerojatnost njezinog potpunog izumiranja u naredim godinama izrazito velika. Međusobna zamjena vokala također se očuvala, s naglaskom na zamjenu vokalom *o* koji je prisutan u najviše primjera. Zabilježeno je i stezanje samoglasničke skupine *ao* u glas *o* kod oblika glagolskog pridjeva radnog u 1. osobi jednine koje se gotovo uvijek upotrebljava. Na području morfologije u sikirevačkom govoru zabilježeno je neprovođenje sibilizacije u dativu i lokativu jednine (npr. *u ruki, u knjigi, u vojski*). Ponajviše je primjera zabilježeno kod imenica *e*-vrste koje u dativu i lokativu jednine često završavaju nastavkom *-e* (*po noge, u bašče, u crkve, u tepsije, po zime*). Kod pridjevnih zamjenica zabilježeno je često gubljenje glasova i skraćivanje pojedinih riječi (*taki, vaki, naki*). Zatim, kod svih kazivačica zabilježeno je popunjavanje praznina u govoru (*i eto, i onda, i tako*). U govoru prevladava slobodan red riječi što je zabilježeno u svim primjerima.

Glavno je sintaktičko obilježje koje prevladava inverzija, u kojoj dolazi do zamjene mjesta atributa i imenice te tako rečenice poprimaju „pjesničku“ odnosno lirsku notu (npr. *kiša obilna*). Vrste rečenica koje su zabilježene uglavnom su višestruko složene rečenice koje se povezuju veznicima

i veznim sredstvima (*i eto, i onda*). Područje leksikologije prikazano je kroz sikirevački rječnik koji abecedno prikazuje riječi koje su se nekada upotrebljavale, ali koje i danas prevladavaju u govoru. U njima je najbolje vidljiv utjecaj raznih teritorijalno-povijesnih promjena koje su se odrazile i na leksik. U sikirevačkom rječniku i dalje je vidljiv utjecaj turcizama, germanizama i hungarizama što je bilo i za očekivat, budući da su se državne granice i utjecaji različitih naroda u prethodnim stoljećima stalno mijenjali.

Unatoč tehnološkom, društvenom, informacijskom i gospodarskom napretku naselje Sikirevci sačuvalo je svoje stare jezične značajke. Starije generacije, koje još jako dobro čuvaju izvorni govor, polako umiru, no ne može se reći da su njihovi govori u potpunosti izumrli. Međutim, izvorni sikirevački govor neće izumrijeti dokle god bude onih koji ga budu čuvali, već će se i dalje upotrebljavati. S obzirom na to, potrebno je istraživati govore, bilježiti ih te snimiti zapise govora kako bi se sačuvali govori ljudi na ovom prostoru u sinkronijskom presjeku vremena. Također, redovito zapisivanje i proučavanje mjesnog govora važno je radi dijakronijskog proučavanja govora, odnosno proučavanja govora kroz stoljeća, kako bi se uvidjelo koje su jezične značajke ostale iste, a koje se vremenom mijenjaju. Svakodnevni utjecaj svih vrsta medija, obrazovanja i suvremenog načina života snažno je utjecao na govor koji se u novije vrijeme sve više mijenja. Iako većina stanovnika, naročito mlađe generacije sve manje govore zavičajnim jezikom te koriste standardni jezik, uz sve veću zamjenu hrvatskih riječi anglicizmima, važno je sačuvati izvorni govor i zapisivati ga kako bi se mogla proučavati povijest mjesnog govora i općenito povijest hrvatskog jezika i njegove dijalektologije. Važno je kontinuirano ukazivati na činjenicu da istovremenim ovladavanjem hrvatskog standardnog jezika i dijalektnim idiomom obogaćujemo i širimo svoj rječnik, a samim time usavršavamo svoje jezične i komunikacijske kompetencije. Sikirevci su primjer naselja u kojemu mjesni govor čuva svoje stare jezične odlike te dokle god se njeguje, zapisuje i čuva, takav govor neće izumrijeti.

14. Ogledni primjeri govora

a) Eva Nikolić, 78 godina - Običaji vezani za kirvaj

Kòd nàs je bìvo kìrvaj svéti Jòsip i òndak se ìde u crkvu jàl i bùde jàl i nèma tò sàd da se njèšta pèčē pùno i dà se nèčega pràvi pùno. Zakòlje se kòkoš pìto štàli za sùpu vèc i èto bùde mào mòžda od šúnke ili od plècke se skùva i ispèčē nì bìlo pečenkē. I mào kàkì tàki kòlača i tò tì je kìrvaj. Rakijē i vîna kòje imô i nèma túd njèkoga ne znàm štà. Tò smo slàvili svétoga Jòsipa. A òndak pòslije se slàvila snìžna gòjspa. Snìžna gòjspa je pòčeta slàviti kàd je kòd nàs tò bìlo kò prošénje, tò je jédàn krlàvin dèd dònio Gòjspu iz Lùrda ajòj tój bìlo dävno prìje pedesēt gòdina i vîše. I ònda je tò bìlo kò prošénje kòd nàs i pòslije tòga se igràle utakmìce, bìo turnì r, ònda kòd nàs pùno dolazìlo nogometàša. I ònda se tò mào po mào pòčelo slàvitza kìrvaj. A tò nì prìje bìo kìrvaj to je bìlo prošénje. Snjèžna gòjspa tò smo išli na molē nje mîsa i tò. E ònda tò se pòčelo slàvit kìrvaj. A svéti Nikòla tò je zàštitnik nàše crkve i tò smo slàvili ìsto kào išli na mîsu i slàvili kò prošēnje. I kàd je kìrvaj dòđu gòsti mî smo imàli tètku u Babinè Grēde mòjeg ocà sestru, òna je dolàzila knàma i òndak i jà kàd sam se ùdala išli u Berãvce na kìrvaj pa smo imali kolége u Óprisavcima pa u Čájkovcima pa skròz i išli smo jèdni drùgima. Pòslije je tò slàvito bìla je pečēnka i koláči se pèkli i koláči slatkì i fìno píce i svē ga i ònda u kùcama u nàs bìla sòba vèlika i senìja vèlika nìje bìlo stòlica vègo klúpe posjèdamo túd jèdemo i pìjemo i nìje bìlo njèki sòba vàki nàki nì kàuča ni stòlica ni nìšta. Tò je bìlo bòlje i vèce slàvlje nègo prìje. A sàd pògotovo je svē drùkčije.

b) Manda Nikolić - Život u obiteljskoj zajednici, 75 godina

Mi smo živjele u zajednici, mi smo dvije sestre Ēva i ja bile udane za dva brata Bibu i Īvšu. Imali smo svěkrvu, zvali smo ju mĀma, a svěkar nĀm je pogĕnio u nōmu rĀtu, što je bĭo prĭje, i tĀmo je na Vĭnkovcima zĀtrpalo njĕga u bŭnker i bōmbu su bĀcili i pogĕnio je i ōndak su ĩšli s kōlima po njegĀ i dovezli ga dōma i sarĀnit je. A mi smo jĀl dvĭ sestřĕ, mōj čōĕk što je bĭo ōn je bĭo zidĀr kĀo mĀjstor, a ja sam rĀdila u kŭci š njĭma poljoprĭvredu, a sestřĀ mi je bĭla i njĕzin čōĕk ĩsto poljoprĭvrednici s nĀma zĀjedno i ōndak mōj čōĕk ōde na posŃ i ja š njĭma u kŭce rĀdim, krĀve dojiĀ i čŭvala. MĀma je vĕc bĭla starĭja ōndak je sestřĀ Ēva vĭše prĀvila jĕlo vĕc ōnĀ, ōnĀ je kōlko je mōgla đĕcu čŭvala i ěto tĀko smo se slĀgali sve doklĕn god se nĭsimo rĀzišli.

Ja sam imĀla trĭ kĕĕre, a ōnĀ je imĀla šĕst sinōva i ōndak smo svĕ zĀjedniĕki rĀdili, napravĭli nōvu kŭcu i obnovĭli stĀru kŭcu jĕdnu i kĀd sam ja dōšla u tŭ kŭcu stĀru kĀd je bĭlo šĕzdesĕt pĕte gōdine ōnda je u sōbe bĭla jōš zemljĀ njĕ bĭlo podĀ. I ōnda smo mĀlo po mĀlo orŭšili stĀru zgrĀdu izatrĀga i zĀpoĕeli prĀvit štĀgljeve i ōndak jĕdĀn ĕardĀk vĕliki pa smo kŭcu obnovĭli di smo bĭli zĀjedno, a pōslije ōnda smo kŭpili nŭmero i nĀma napravĭli kŭcu ja i mōj čōĕk Bĭbo i nĀša đĕca i ōnda kad su se Ēvĭni sinōvi pōĕeli ženĭt, kĀd se prĭvi oženĭo pōĕelo nĀs je svĕ vĭše bĭt i ōndak smo se rĀzišli, mi u svōju kŭcu, ōnĭ u svōju, a svĕ smo rĀdili zĀjedniĕki i svĕ smo nabĀvljali zĀjedniĕki jĀl sestřĀ Ēva i ja štogōd smo kŭpovale kŭpovale smo đŭplo, suđĕ i svĕ tĀko da imĀ menĭ i njōj. Bĭli smo svĭ ko jĕdnĀ famĭlija svĕ zĀjedno i jĕli i rĀdili i žĭvili i svĕ. KĀd se probŭdimo mōramo ĭc u štĀlu rĀdit ako si u kuhĭnji ōnda prĀviš jĕlo, a mōj čōĕk ōde na posŃ, bĭo jĕdĀn kōmbi vozĭo krož selŃ kŭpio rĀdnike u šĕšt sĀti i ōn ōde rĀdit. Mi smo mōrali rĀdit po njĭvama kopĀt, kukurŭze trĕgat, kĀd bŭde ŭjesen se ĭde krĕĭt. Nĭ bĭlo ni trĀktora ōnda. I držĀli smo gŭske tĀmo dōle gdje jelĀs bio. SĀmo ih ĭstĕraš na jelĀs njĕ ōnda bĭlo vĕlikog Āuta ni vĕlikog sĀobraĕaja, cĭli dĀn gŭske bŭdu u kanĀlu i po jelĀsu fĭno. I kokōše smo imĀli i pŭre i zĕceve i ōnda se to klĀlo i ōvce mĀlo i krĀve pogotŃvo. I kōgod je rĀdio mōgo je žĭvit a ko nĭ rĀdio njĕ mu bĀš tĀko bĭlo sjĀjno. NĀma je bĭlo dōbro lĭpo smo žĭvili. ImĀli smo za trōšak za sĕbe i za svĕ štaj trĕbalo. ĩšli smo na stĀn tĀmo kod autopŭta tĀmo smostĀn imĀli. Dōk smo još bĭli u zĀjednici mōja se kĕĭ MĀrica prĭva udĀla iz zĀjednice. I kĀd smo se podĭljile sĀmo smo se jĕdnostavno rĀzišli nĭsimo mōrali nĭšta dĭljit svĀka je imĀla svōje i nĭsimo se mōrali svĀdat. Bĭlo je svĕ drŭkĕije vĕgo sĀd.

c) Kata Lučić, 87 godina – Sjećanje na Drugi svjetski rat i prve poslijeratne godine

Rät bïo '45. gòdine jój sjècam se kòda je jučèr bìlo. Vòjska je bìla '45. gòdine i prìd móg dàde na avlìje su kùvali i ko kùhinja bìla. Prìd móg ocà kùće màlo dàlje prèma Marošèvima tàmosu trí granáte spàle kòj tó bàco kàko je šta jâ znàm uglàvnom frònta je bìla kròž selò, tèrali suljûde. Tèško je bìlo i èto svè smo pribrodìli i kàd je bilo nàjgore i nàjbolje. Eto gòdine idu brzo mì smo bìli ðecà kad je bìo rät kàd je bilo nàjgore '42., '43., '44., '45. gòdine u škòlu sam išla pa sam ònda završìla škòle i bìla dòma sam rádila i rèpa se sỳjala ònda i kopāj rèpu cìli dån, svè se rùčno rádilo. Kàd sam u škòlu išla bìla sam òdličan ðák i htjèla sam ìc dàlje al nì me imò škòlovat, trèbalo je tó plátit i trèbalo je imät ko nòvaca. Svàkako je bìlo ni ne sjècam se svèga. I èto pròšlo je Bóg mi dô da sam ostàla žìva. Bìlo je i dobròga i lòšega al èto pròšlo je. Rázlika izmeðu sàd i prìje je vèlika nì se to ònda imàlo brávaca za klät nìt ìšta, nìsi smìo klät za vrijème rata, svèsu ti òduzeli i òteli i konjè i svìnje, žìto si mòro pridät kòliko nìsi ni ìmo kòlko nì ni rodìlo. Svè se mòralo dàt u tû òbavezu. Tòj bìo tàki režím i ònda su ljûdi sakrìvali kòj mògo sakrìt. Eto pròšlo je, òbaveze su bìle tàke da si mòro dàt i onò što némaš. Sadà je lìpo sàd je drùkcìje.

d) Marija Jarić, 80 godina - Sjećanja iz djetinjstva

Imàla sam pèt gòdina kàd mi je dàda pogìnio. Mâma mi ostàla udovìca sa dvàjst šest gòdina ijâ i bràt ostàli sàmi sa dìdom, òn dočëko devèdesèt gòdina i svì smo ga slùšali, a danàs nìko nèce nìkog da slùša, tàko se žìvi. Ìšla sam u škòlu šest rãzreda i jòš sam mórala ìc i kopàt i sa njìve ìc u škòlu, tàko je tò bìlo prìje. Dòdeš ìž škòle ostàviš tòrbu i štáp u rúke i na njìvu. Kràve, svìnje i gùske tèrali i èto. Nìsmo ni strúje imàli, imàli smo svíce i zapàli se lámpa vèlika i èto. Danàs je svè bòlje. A televízora nì ni bìlo, aj njèko je mòžda ìmo rádijo, a mì ìdemo kòd dèda Tùnjice i glèdamo sàd ce bìt pjèsme pa slùšamo pa televízor kàd je dòšo pa u òpcínu plátìš pa glèdaš televízor. Imàli smo okúpljanja u sokáku kàd smo bìle cùre pa se òndasjèdne i ìgra kòlo i èto ònda tò je nàma bìla zàbava. Ìšle smo svàki dãn u crkvu. Ràno smo se mórali ustàt i slùšat svèćenika i molìli smo krùnicu. Jèla su bìla drùkčija vègo danàs, nì bìlo pòhovanog mèsa vèc kàd kvòčka se izležè ònda jèdeš pòhovanog mèsa i kòj ìmo pàtke i gùske se zakòlju kòj ìmo i kàd se vršìlo. I èto kròmpera isósa i kupùsa kòj šta ìmo. I krìva na mašcè òbavezno.

15. Literatura

a) knjige

1. Ačkar, Jure. 2018. *Osnovna škola Sikirevci 1998.-2018*. Osnovna škola Sikirevci. Sikirevci.
2. Berbić-Kolar, Emina. Kolenić, Ljiljana. 2014. *Sičanske riči*. Učiteljski fakultet. Osijek.
3. Ham, Sanda. 2017. *Školska gramatika hrvatskog jezika*. Školska knjiga. Zagreb.
4. Horvat, Rudolf. 1994. *Slavonija I i II*. Privlačica. Vinkovci.
5. Ivšić, Stjepan. 1907. *Šaptnovačko narječje*. JAZU. Zagreb.
6. Ivšić, Stjepan. 1913. *Današnji posavski govor*. JAZU. Zagreb.
7. Lekić, Vedrana. 2021. *Govor Sikirevaca - jezična analiza*. Općina Sikirevci. Sikirevci.
8. Lisac, Josip. 1996. *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*. Matica hrvatska. Zagreb.
9. Lisac, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječjai hrvatski govori torlačkog narječja*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
10. Lukežić, Iva. 2012. *Zajednička povijest hrvatskih narječja - 1. Fonologija*. Hrvatska sveučilišna naknada. Filozofski fakultet u Rijeci.
11. Marković, Mirko. 2002. *Slavonija – povijest naselja i podrijetlo stanovništva*. Golden marketing. Zagreb.
12. Moguš, Milan. 1977. *Čakavsko narječje*. Školska knjiga. Zagreb.
13. Nikolić, Ivan. 2004. *Šokačke kućne zadruge*. Grafika. Osijek.
14. Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*. Disput. Zagreb.
15. Zirdum, Andrija. 2001. *Počeci naselja i stanovništvo broskog i gradiškog kraja 1698.-1991*. Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje. Slavonski Brod.

b) časopisi

1. Babić-Sesar, Tena. Farkaš Loretana. 2011. Govor Babine Grede. *Šokačka rič 8. Zbornik radova Znanstvenog skupa Slavonski dijalekt i ostali hrvatski dijalekti*. Ur. Bilić, Anica. Vinkovci.
2. Babić-Sesar, Tena, Takač-Pavičić Višnja. 2016. Slavonski dijalekt i hrvatski standardni jezik u okviru sustava okomite višejezičnosti, *Šesti hrvatski slavistički kongres, Zbornik radova sa znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem održanoga u Vukovaru i Vinkovcima od 10. do 13. rujna 2016*. Zagreb.
3. Berbić-Kolar, Emina. Ilić, Igor. 2018. Mjesni govor Novoga Grada. *Šokačka rič 15. Zbornik radova Znanstvenog skupa Slavonski dijalekt i ostali hrvatski dijalekti*. Ur. Bilić, Anica. Vinkovci.
4. Despot, Loretana. 2007. Slavonski dijalekt u nastavi Hrvatske dijalektologije. *Šokačka rič 4. Zbornik radova Znanstvenog skupa Slavonski dijalekt i ostali hrvatski dijalekti*. Ur. Bilić, Anica. Vinkovci.
5. Užarević, Josip. 2011. Posavski akut u sklonidbi imenica (Gundinački govor). *Šokačka rič 8. Zbornik radova Znanstvenog skupa Slavonski dijalekt i ostali hrvatski dijalekti*. Ur. Bilić, Anica. Vinkovci.

c) mrežni i elektronički izvori

1. Andrić, Marta. 2003. Turcizmi u seoskom govoru Slavonije. *Hrčak. Migracijske i etničke teme* 19, 1: 17-27. Zagreb. <https://hrcak.srce.hr/file/12051> (pristupljeno 04. veljače 2022.).
2. Jozić, Željko. 2004. Glagolski sustav ikavskojekavskih posavskih govora. *Hrčak. Filologija* 43, 1: 31-54. Zagreb. <https://hrcak.srce.hr/file/15328> (pristupljeno 03. svibnja 2022.).
3. Jozić, Željko. 2004. Najstariji naglasni tip posavskog govora danas. *Hrčak. Institut za hrvatski jezikjezikoslovlje* 30. Zagreb. <https://hrcak.srce.hr/file/14515> (pristupljeno 17. travnja 2022.).
4. Kapović, Mate. 2008. O naglasku u staroštokavskom slavonskom dijalektu. *Hrčak. Croatica et Slavica Iadertina* 4, 115-137.). Zadar. <https://hrcak.srce.hr/file/51945> (pristupljeno 12. siječnja 2022.).

5. Kolenić, Ljiljana. 1997. Slavonski dijalekt. *Hrčak. Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu* 27, 45-46, 101-116. Zagreb. <https://hrcak.srce.hr/file/313898> (pristupljeno 03. svibnja 2022.).
6. Menac-Mihalić, Mira. 2012. O akcentuaciji strizivojanskoga govora. *Hrčak. Nova Croatica* 6, 6, 185-194). Zagreb. <https://hrcak.srce.hr/file/257601> (pristupljeno 09. travnja 2022.).
7. *Općina Sikirevci*, <https://www.opcina-sikirevci.hr/> (pristupljeno 10. veljače.2022.).
8. Sekereš, Stjepan. 1966. Govor našičkog kraja. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 2. 209-311. Novi Sad. <https://hrcak.srce.hr/file/288017> (pristupljeno 09. travnja 2022.).
9. Sekereš, Stjepan. 1967. Klasifikacija slavonskih govora. *Zbornik za filologiju i lingvistiku* 10. Novi Sad. <https://hrcak.srce.hr/file/217819> (pristupljeno 09. svibnja 2022.).

d) kvalifikacijski radovi

1. Bebić-Kolar, Emina. 2009. *Govori slavonskog dijalekta brodskog kraja*. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet. Osijek. Osijek
2. Ćurak, Silvija. 2021. *Današnji govori u okolici Našica*. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Osijek. Osijek.
3. Mance, Nina. 2014. *Suvremeni podravski govori slavonskoga dijalekta*. Doktorska disertacija. Učiteljski fakultet Osijek. Osijek.

e) enciklopedijske natuknice

- Narječje. 2000. Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslava Krležje. Zagreb. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42971> (pristupljeno 28. travnja 2022.).

f) rukopisi

1. Jarić - Iličin, Joko. *Sikirevci - seoska starina*, rukopis. HAZU. Zagreb.
2. Zapisi iz dnevnika Mande Nikolić
3. Zapisi obiteljska kronike familije *Lučić - Deda Vinke*